

FREMTIDENS IDRÆTTS- FACILITETER I HADERSLEV KOMMUNE

Facilitetsanalyse og udviklingsperspektiver.
Afslutningsnotat

Notat / Maj 2016

Peter Forsberg

Idrættens
Analyseinstitut

Titel

Fremtidens idrætsfaciliteter i Haderslev Kommune. Facilitetsanalyse og udviklingsperspektiver.
Afslutningsnotat

Forfatter

Peter Forsberg

Øvrige bidragydere

Christian Gjersing Nielsen, Henrik H. Brandt, Camilla Friberg og Aline van Bedaf

Rekvirent

Haderslev Kommune

Layout

Idrættens Analyseinstitut

Forsidefoto

Kåre Hangaard

Print

Mercoprint Digital A/S

Udgave

1. udgave, København, maj 2016

Pris

Rapporten kan downloades gratis i vidensbanken på www.idan.dk

ISBN

978-87-93375-44-4 (elektronisk)

Udgiver

Idrættens Analyseinstitut

Kanonbådsvej 4A

DK-1437 København K

T: +45 3266 1030

E: idan@idan.dk

W: www.idan.dk

Gengivelse af denne rapport er tilladt med tydelig kildehenvisning.

FREMTIDENS IDRÆTSFACILITETER I HADERSLEV KOMMUNE

FACILITETSANALYSE OG
UDVIKLINGSPERSPEKTIVER

AFSLUTNINGSNOTAT

Indhold

Introduktion.....	5
Hovedresultater: Idræt i Haderslev Kommune.....	7
Idrætsdeltagelse under gennemsnittet.....	8
Børn og unges idrætsdeltagelse	9
Voksnes idrætsdeltagelse.....	11
Idrætsvaner varierer meget på tværs af alder.....	14
Gode forhold for idrætten i Haderslev Kommune.....	21
Scenarier for kommunens fremtidige strukturelle og anlægsmæssige dispositioner	30
Optimér den nuværende situation	30
Udvid idrætsfaciliteternes brugerskare	31
Øg idrætscentres involvering i lokalområderne.....	32
Omprioritér områdets midler.....	33
Anbefalinger	34
Optimering af udnyttelsen i eksisterende faciliteter	34
Styrket inddragelse af kommunens ude- og naturområder som inspiration til sport og motion.....	35
Perspektiver for udvikling af foreningslivet.....	36
Litteratur	39

Introduktion

Idrættens Analyseinstitut (Idan) og Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund (CISC) ved Syddansk Universitet har i perioden fra september 2015 til april 2016 gennemført en undersøgelse af facilitetsområdet i Haderslev Kommune for at styrke beslutningsgrundlaget for fremtidige dispositioner og udviklingsmuligheder på området i kommunen.

Undersøgelsen har som hovedformål at undersøge brug og benyttelse af kommunens idrætsfaciliteter og steder til idræt samt at komme med bud på, hvordan faciliteter, naturområder og byrum i højere grad kan tilgodese unge, voksne og ældres idrætsvaner og ønsker til en aktiv livsstil. Undersøgelsen belyser desuden foreningslivets aktuelle status, vilkår, behov og udfordringer. Væsentlige forhold i Haderslev Kommune er i undersøgelsen sammenlignet med forholdene i andre kommuner (se boks 1).

Dette korte afslutningsnotat indeholder hovedresultater, mulige scenarier for facilitetsudvikling og anbefalinger om aktivitets- og foreningsudvikling med afsæt i den samlede undersøgelse og bygger på baggrundsrapporten 'Fremtidens idrætsfaciliteter i Haderslev Kommune. Facilitetsanalyse og udviklingsperspektiver. Baggrundsanalyse', som består af ni delanalyser med dybdegående data og analyser af forskellige aspekter af idrætten og facilitetsområdet i Haderslev Kommune (Forsberg et. al., 2016a).

Første del af dette notat indeholder hovedresultaterne af den samlede undersøgelse, suppleret med en række overordnede analyser på tværs af de ni delanalyser. Anden del indeholder mulige scenarier for den fremtidige udvikling af idrætsfaciliteter i kommunen, mens tredje del indeholder konkrete anbefalinger i forhold til optimering af udnyttelsen af de eksisterende idrætsfaciliteter samt aktivitets- og foreningsudvikling.

Al dokumentation i denne rapport findes i de ni delanalyser, som også kan læses særskilt og/eller bruges som opslagsværk (se Forsberg et. al., 2016a). I denne korte udgave er der henvist til de ni delanalyser. Eksempel på henvisning: Delanalyse 5 i baggrundsrapporten omhandler børn og unges idrætsvaner. Når der henvises hertil i nærværende rapport er henvisningen 'delanalyse 5' anvendt.

Boks 1: Sammenligning med andre kommuner.

En række forhold i Haderslev Kommune er i undersøgelsen sammenstillet med lignende forhold i andre udvalgte kommuner. De gennemgående sammenligningskommuner er Halsnæs (Forsberg et al., 2015a), Frederikssund (Forsberg et al., 2016b) og Varde Kommuner (Pilgaard et al., 2015a). Sammenstillingerne er baseret på data indsamlet i kommunerne i forbindelse med lignende undersøgelser udført af Idan/CISC i 2015/2016 og er tilvejebragt efter omfattende research og dialog med de pågældende kommuner.

Halsnæs, Frederikssund og Varde Kommuner er udvalgt, fordi der foreligger et sammenligneligt datagrundlag, og fordi de på hver sin måde er interessante kommuner at sammenligne med for Haderslev Kommune. Haderslev Kommunes geografi minder om forholdene i Varde Kommune, som også hører til blandt de geografisk største kommuner i Danmark. Frederikssund Kommune har som Haderslev Kommune en stor central by samt mindre lokalområder med en vis bymæssig bebyggelse. Halsnæs Kommune er noget mindre end Haderslev Kommune, men har en del landområder, som minder om dem, der er uden for Haderslev By.

Borgersammensætningen målt på socioøkonomiske forhold og uddannelseslængde er meget ens mellem Haderslev og Halsnæs Kommuner, mens borgernes socioøkonomiske status og andelen med videregående uddannelse er højere i Frederikssund Kommune. I Varde Kommune har færre borgere en videregående uddannelse end i Haderslev Kommune, men målt på det socioøkonomiske indeks placerer Varde Kommune sig bedre end Haderslev Kommune. Godt hver femte borger i Haderslev, Halsnæs og Varde Kommuner er over 65 år, mens det er lidt flere i Frederikssund Kommune.

Idrættens organisering i de fire kommuner er ret forskellig, når man ser på fordelingen af kommunale og selvejende faciliteter. I Haderslev Kommune findes en blanding, mens der i Varde Kommune er mange selvejende faciliteter. I Halsnæs og Frederikssund Kommune er der primært kommunale faciliteter. Der er ret store forskelle mellem kommunernes samlede udgifter til idrætsområdet målt pr. borger.

Hovedresultater: Idræt i Haderslev Kommune

Haderslev Kommune tæller 56.019¹ indbyggere og dækker et areal på lidt over 814 kvadratkilometer. Kommunen hører til blandt de større kommuner i Danmark med flest indbyggere og størst areal (Haderslev Kommune er nr. 31 målt på indbyggertal, nr. 15 målt på areal). Blandt Region Syddanmarks 22 kommuner er Haderslev Kommune femte største målt på geografi, mens kommunen er nummer otte målt på indbyggertal (delanalyse 1).

Kommunen har cirka samme andel borgere med videregående uddannelse som gennemsnittet af kommuner i Danmark (nr. 55 ud af 98) og i Region Syddanmark (nr. 12 ud af 22). Målt på socioøkonomiske parametre² hører indbyggerne i kommunen til i den øvre tredjedel blandt kommuner i Danmark, hvor udgifterne er højest pr. indbygger (nr. 32, nr. 1 har højest udgifter pr. borger, nr. 98 lavest).³ Også i Region Syddanmark placerer Haderslev Kommune sig blandt kommunerne med flest udgifter pr. borger (nr. 8 ud af 22) (delanalyse 1).

En befolkningsprognose frem mod 2025 viser, at kommunen kan forvente, at andelen af 40-49-årige vil blive reduceret kraftigt med 18,6 pct., mens der vil ske en mindre reduktion blandt de 0-29-årige (5,8 pct.). Omvendt vil en større del af befolkningen i 2025 forventeligt bestå af ældre. Andelen af ældre over 70 år vil stige med 30,6 pct. frem til 2025 (delanalyse 1). Haderslev Kommune kan altså inden for ret få år forvente en ændret befolkningssammensætning med mange flere ældre og noget færre børnefamilier samt generelt færre borgere i den erhvervsdygtige alder.

På idrætsområdet har kommunen en god dækning med de fleste standardfaciliteter. Der findes tilmed en række særlige faciliteter, som ikke findes i mange andre kommuner. Ud over et fodboldstadion og to skøjtehaller, som blandt andet bruges til professionel eliteidræt på højeste plan i Danmark, er StreetDome et fyrtårn, der placerer Haderslev Kommune på landkortet i forhold til streetaktiviteter som eksempelvis skateboard og løbehjul, der ellers typisk finder sted på veje, gader og fortove. En nærmere gennemgang af facilitetsdækningen i kommunen er præsenteret senere.

Som mange andre danske kommuner er naturen i kommunen velegnet til forskellige former for idrætsaktiviteter, og særligt for voksne spiller naturen en stor rolle som aktivitetsarena (delanalyse 6). Faciliteter til idræt og motion kan tænkes bredt og være meget mere end traditionelle, anlagte faciliteter som eksempelvis almindelige idrætshaller, mindre idrætshaller/gymnastiksale og boldbaner. Faciliteter i naturen til forskellige former for aktiviteter er bredt efterspurgt blandt såvel borgere som brugere (dvs. idrætsforeninger, skoler og kommunale institutioner) (delanalyse 6 og 8).

¹ Danmarks Statistik, 2015K4

² Socioøkonomisk indeks, Social- og Indenrigsministeriet, kommunale nøgletal.

³ Hver femte voksne borger i kommunen (20,7 pct.) har en videregående uddannelse, og Haderslev Kommune er her placeret som nummer 55 blandt landets 98 kommuner. Haderslev Kommune har flere sociale udgifter pr. borger end gennemsnittet og placerer sig her som nummer 32 ud af 98 kommuner (det socioøkonomiske indeks, nr. 98 har færrest udgifter). Se delanalyse 1 for nærmere information.

Idrætsdeltagelse under gennemsnittet

Undersøgelserne af børn, unge og voksnes idrætsdeltagelse giver samlet set indtryk af en idræts- og motionsdeltagelse, som målt på andelen af borgere, der dyrker idræt, sport eller motion, er en smule under gennemsnittet i forhold til sammenlignelige tal fra andre kommuner. Det overordnede idrætsdeltagelsesniveau ligger for børn og unge på 70 pct. (10-16-årige), mens tallet blandt voksne er 61 pct. (16-80 år) (se tabel 1 herunder) (delanalyse 5 og 6)⁴.

Der findes ikke sammenlignelige landstal, og derfor er Haderslev Kommune sammenlignet med andre udvalgte kommuner (se evt. boks 1). Idrætsdeltagelsen i Haderslev Kommune er blandt børn og unge på niveau med Halsnæs Kommune, mens den er lidt lavere end i Frederikssund og Varde Kommuner. Blandt voksne er deltagelsen i Haderslev Kommune på niveau med Halsnæs Kommune, men ligeledes under Frederikssund og Varde (se tabel 1) (delanalyse 5 og 6).

Tabel 1: Andel idrætsaktive i Haderslev Kommune og sammenligningskommuner⁵ (pct.).

	Børn og unge, 10-16 år	Voksne, 16+ år
Haderslev	70	61
Halsnæs	72	62
Frederikssund	79	67
Varde	76	69

Tabellen viser andelen af borgere, der svarer ja til spørgsmålet: 'Dyrker du normalt idræt, sport eller motion?'. Fordelt på kommuner (børn/voksne), Haderslev (n = 2.006/982), Halsnæs (n = 1.307/875), Frederikssund (n = 2.340/987) og Varde (n = 2.018/1.100).

Den lavere idrætsdeltagelse i Haderslev Kommune end i Frederikssund Kommune skyldes formentlig forskelle i borgersammensætningen. Uddannelsesniveau er en vigtig indikator for idrætsdeltagelse, og en del flere borgere i Frederikssund Kommune har en videregående uddannelse end i Haderslev Kommune. Dette forhold kan ikke forklare forskellene mellem Haderslev og Varde Kommune (flere borgere i Haderslev Kommune end i Varde har en videregående uddannelse). I Varde Kommune findes et stærkt foreningsliv, som kan være medvirkende til at holde idrætsdeltagelsen oppe. Det kan indikere, at lokale tilbud, kultur og aktiviteter kan være med til at øge idrætsdeltagelsen.

Haderslev Kommune er i undersøgelsen inddelt i lokalområderne Haderslev, Vojens, Gram, Haderslev Opland Øst og Haderslev Opland Vest (se delanalyse 1 for kort). Det har i undersøgelsen kun været muligt at sammenligne idrætsdeltagelsen blandt voksne på

⁴ Enkelte 16- og 17-årige indgår både i skolebørnsundersøgelsen (delanalyse 5) og i voksenundersøgelsen (delanalyse 6). I skolebørnsundersøgelsen er de kategoriseret '16 år+', mens de i voksenundersøgelsen indgår i kategorien '16-19 år'. I sammenligninger på tværs af børn, unge og voksne er det de 16- og 17-årige fra voksenundersøgelsen, som indgår (dvs. i kategorien 16-19-årige).

⁵ Kilder: Haderslev Kommune (Forsberg et al., 2016a), Halsnæs Kommune (Forsberg et al., 2015a), Frederikssund Kommune (Forsberg et al., 2016b) og Varde Kommune (Pilgaard et al., 2015a). Referencerne er kun nævnt her - dokumentation for senere henvisninger kan findes i de nævnte rapporter.

tværs af lokalområderne. Der er ikke signifikante forskelle mellem idrætsdeltagelsen i lokalområderne, men idrætsdeltagelsen synes at være en smule højere i Haderslev end i de andre områder (se delanalyse 6)⁶.

Børn og unges idrætsdeltagelse

På tværs af alder er de 10-12-årige mere tilbøjelige til at dyrke idræt end de 13-15-årige og særligt de 16+-årige (se tabel 2). Selvom tallene for de 16+-årige er baseret på relativt få respondenter, er det værd at bemærke, at kun én ud af to angiver at være aktive. Det tyder på, at der her findes en særlig udfordring med de unge⁷. Tendensen med faldende deltagelse blandt 16+-årige er også set i andre lignende undersøgelser, men i Frederikssund Kommune er 70 pct. af de 16+-årige idrætsaktive, mens det er 69 pct. i Halsnæs Kommune og 61 pct. i Varde Kommune.

Tabel 2: Andel idrætsaktive børn og unge i Haderslev Kommune (pct.).

	10-12 år	13-15 år	16 år+
Piger	78	61	45
Drenge	74	67	48
I alt	76	64	46

Tabellen viser andelen af børn og unge i Haderslev Kommune, der svarer ja til spørgsmålet: 'Dyrker du normalt idræt, sport eller motion?'. (n = 2.006).

I forhold til drenge og pigers idrætsdeltagelse er piger mere aktive end drenge i 10-12-årsalderen, mens der er en del flere idrætsaktive drenge blandt de 13-15-årige og 16+-årige (se tabel 2) (delanalyse 5). Tendensen med faldende idrætsdeltagelse blandt teenagepiger gælder ikke kun i Haderslev Kommune, men også på landsplan (Ibsen, Pilgaard, Høyer-Kruse, & Støckel, 2015).

Forskellene i børn og unges idrætsdeltagelse kan i de fleste tilfælde henføres til forældrenes egen deltagelse i sport og motion. Børn med idrætsaktive forældre er markant mere tilbøjelige til at dyrke idræt end børn med inaktive forældre (delanalyse 5). Derfor er der god grund til at rette initiativer og strategier mod både børn og forældre, hvis kommunen i videst muligt omfang ønsker at udligne forskelle i idrætsdeltagelsen blandt børn og unge og drenge og piger.

Aktivitetsvalg

På aktivitetssiden er fodbold den klart største aktivitet blandt børn og unge i 10-16-årsalderen. Mere end hver tredje i målgruppen spiller fodbold, mens næsten hver fjerde går til gymnastik. Svømning og håndbold samler også relativt mange børn og unge, mens hver

⁶ Antallet af respondenter i alle områder undtagen Haderslev er 150 eller derunder.

⁷ Undersøgelsen blandt børn og unge medtager ikke elever på efterskoler (hverken unge fra Haderslev Kommune, som går på efterskole i en anden kommune, eller unge fra andre kommuner, som går på efterskole i Haderslev Kommune). Det er med baggrund i undersøgelsen ikke muligt at sige, om den lave idrætsdeltagelse blandt de ældste unge i 10. klasse kan skyldes, at de unge som tager på efterskole, er mere tilbøjelige til at dyrke idræt, sport eller motion, end dem som ikke tager af sted.

tiende dyrker fitness, badminton eller ridning (se tabel 3). Den samlede liste med andel idrætsaktive fordelt på køn og alder på 33 forskellige idrætsaktiver er vist i delanalyse 5.

Fodbold tiltrækker især mange drenge, og næsten hver anden dreng mellem 10 og 16 år har inden for det seneste år spillet fodbold. Det er markant flere drenge, end der har dyrket svømning eller håndbold (begge 14 pct.), som er drengenes næstmest dyrkede aktiviteter. Piger er ikke i samme grad tiltrukket af én dominerende aktivitet, og hele fem aktiviteter tiltrækker flere end 15 pct. af pigerne. De to største aktiviteter for piger er gymnastik, som én ud af tre piger har dyrket inden for det seneste år, og fodbold. Men betydelige andele af pigerne dyrker også ridning, svømning eller håndbold (se tabel 3) (delanalyse 5).

Tabel 3: Børn og unges aktivitetsvalg (pct.).

	I alt		Køn (andel aktive uanset form)	
	Total	Forening	Piger	Drenge
Fodbold	35	30	23	46
Gymnastik	22	19	33	12
Svømning	16	12	17	14
Håndbold	15	14	16	14
Fitness	11	4	11	10
Badminton	11	9	10	12
Ridning	10	6	20	1

Tabellen viser andelen af børn og unge i Haderslev Kommune, der inden for det seneste år har dyrket forskellige aktiviteter. Tabellen inkluderer de syv mest dyrkede aktiviteter blandt en liste på 33. Fordelt på total, forening og køn (n = 2.006).

Foreningsidrætten er børn og unges foretrukne organiseringsform. Tre ud af fire børn og unge (75 pct.) har inden for det seneste år dyrket idræt i en forening. Det er på niveau med Frederikssund Kommune (73 pct.), et stykke over Halsnæs (69 pct.) og en smule under Varde Kommune (78 pct.) (delanalyse 5).

De største aktiviteter for børn og unge (fitness undtaget) kendetegnes ved at være store foreningsidrætter. Hovedparten af de aktive i disse aktiviteter i Haderslev Kommune dyrker dem i en forening (se tabel 3). Samler man de fem største aktiviteter i foreninger for børn og unge – fodbold, gymnastik, svømning, håndbold og badminton – gælder, at 58 pct. af alle børn og unge i Haderslev Kommune inden for det seneste år har dyrket mindst én af disse aktiviteter i en forening.

Mange af de foreningsaktive (40 pct.) vurderer, at de til næste år ikke vil dyrke idræt i en forening, og én ud af fire nuværende foreningsaktive (25 pct.) tror, at de i det kommende år vil melde sig ind i et fitnesscenter. Lidt mere end hver tiende af de børn og unge (11 pct.), der inden for det seneste år har dyrket foreningsidræt, angiver, at de ikke forventer at fortsætte i en forening, men i stedet vil fortsætte i et fitnesscenter (som dog også kan være organiseret i en forening) (delanalyse 5).

Børn og unges steder til idræt og motion

Det klassiske aktivitetsvalg blandt børn og unge slår også igennem, når man ser på, hvor børn og unge dyrker idræt. Lidt flere end hver anden idrætsaktive benytter hal/sal, én ud af tre bruger en fodboldbane (græs, kunstgræs eller grus), hver syvende benytter en svømmehal og hver tiende et fitnesscenter/motionsrum (se tabel 4).

Børn og unge dyrker også idræt andre steder end i anlagte idrætsfaciliteter, og eksempelvis dyrker hver femte idræt i hjemmet/haven, mens lidt færre er aktive i naturen (se tabel 4) (delanalyse 5).

Tabel 4: Idrætsaktive børns og unges brug af faciliteter/steder til sport eller motion (pct.).

	Andel af idrætsaktive
Hal/sal	55
Fodboldbane (græs, kunstgræs eller grus)	31
Svømmehal	14
Fitnesscenter/motionsrum	12
Hjemmet/haven	19
Naturen	17

Tabellen viser, hvilke faciliteter/steder til idræt/motion andelen af alle idrætsaktive børn og unge benytter (n = 2.006).

En del idrætsfaciliteter er samlet i større idrætscentre. Der findes tre større idrætscentre i kommunen, som er Haderslev Idrætscenter, Vojens Hallerne⁸ og Gram Fritidscenter. De tre centre er geografisk fordelt på tværs af kommunen og har naturligt et forskelligt opland. Det største opland har Haderslev Idrætscenter, og samlet set har én ud af fire børn og unge benyttet én eller flere af centrets faciliteter regelmæssigt inden for det seneste år. Det næststørste opland har Vojens Hallerne, som 15 pct. har benyttet. Gram Fritidscenter har det mindste opland, og samlet set har 6 pct. af børn og unge benyttet en eller flere af centrets faciliteter inden for det seneste år.

Voksnes idrætsdeltagelse

Aktivitetssbilledet blandt voksne på 16 år eller derover er meget anderledes end børn og unges. Allerede fra teenageårene begynder aktiviteter som fitness og motionsløb at få fat i de unge, og de tre største aktiviteter for voksne hører ikke til blandt de klassiske børneidrætter, men er vandreture (29 pct.), motionsløb (23 pct.) og styrketræning (20 pct.). Store børne- og ungeaktiviteter som fodbold, gymnastik og håndbold dyrkes af ret få voksne (henholdsvis 5, 11 og 2 pct.), mens svømning i et vist omfang stadig har fat i de voksne (14 pct.) (delanalyse 6).

⁸ Vojens Hallerne bliver på trods af forskellige konstruktioner i denne analyse betragtet som: Vojens Hallerne (hal 1 og 2), græsbaner, Vojens Svømmehal (25 m og varmtvandsbassin), strandhåndboldbane, skateranlæg, hockey skudhal, SE Arena samt skøjtehal.

Der er ikke signifikant forskel på mænd og kvinders idrætsdeltagelse, og dermed følger mænd og kvinder ikke det mønster, som er set i lignende undersøgelser, hvor kvinder er en smule mere aktive end mænd (se tabel 5).

På alderssiden er de 16-19-årige, de 20-29-årige, de 60-69-årige og de 70+-årige de mest aktive aldersgrupper i Haderslev Kommune, mens deltagelsen blandt de resterende voksen-grupper ligger en smule lavere (se tabel 5) (delanalyse 6). Lavest er idrætsdeltagelsen blandt de 30-39-årige. Netop de 30-39-årige indgår i det aldersspænd, som Haderslev Idrætsråd og følgegruppen til denne undersøgelse har ønsket særligt fokus på. Ønsket skyldes, at man blandt voksne i aldersgruppen 16-45 år oplever et særligt stort frafald i forhold til at dyrke idræt og deltage i foreningslivet. En række analyser sætter fokus herpå i baggrundsrapporten (se delanalyse 6).

Tabel 5: Andelen af voksne borgere, der dyrker idræt, sport eller motion (pct.).

		Haderslev	Halsnæs	Frederikssund	Varde
Køn	Kvinder	60	65	68	71
	Mænd	62	58	65	67
Aldersgruppe	16-19 år	69	60	71	75
	20-29 år	67	64	62	61
	30-39 år	51	69	60	71
	40-49 år	60	62	70	72
	50-59 år	58	60	64	68
	60-69 år	63	64	65	68
	70+ år	64	55	72	69

Tabellen viser andelen af voksne borgere, der svarer ja til spørgsmålet 'Dyrker du normalt idræt, sport eller motion?'. Opdelt på køn og alder. Fordelt på kommuner Haderslev (n = 1.016), Halsnæs (n = 911), Frederikssund (n = 987) og Varde (n = 1.100).

Den høje idrætsdeltagelse i den tidlige voksenalder (16-19-årige) i forhold til andre aldersgrupper er ikke kun gældende i Haderslev Kommune, men viser sig også i Frederikssund og Varde Kommuner, mens deltagelse er mere jævn i Halsnæs Kommune (se tabel 5). I Haderslev Kommune ser man en lille stigning i idrætsdeltagelse blandt de 60-69-årige og 70+-årige i forhold til de 50-59-årige. Bortset fra i Halsnæs Kommune er deltagelsen blandt de ældre voksne høj i de udvalgte kommuner og kun få procentpoint lavere end blandt de 16-19-årige.

Foreningen er ikke som blandt børn og unge de voksnes primære organiseringsform. Fire ud af ti voksne (42 pct.) har inden for det seneste år dyrket idræt, sport eller motion i en forening, og der er ikke signifikante forskelle mellem mænd og kvinders deltagelse (se tabel 6) (delanalyse 6). Foreningsdeltagelse blandt voksne er på niveau med Halsnæs og Frederikssund Kommuner, hvor andelen af foreningsmedlemmer er mellem 39 og 43 pct. Den er dog et stykke under foreningsdeltagelsen i Varde Kommune, hvor den dog også er usædvanlig høj og på hele 51 pct. blandt de voksne. Som nævnt indledningsvist er den høje foreningsdeltagelse blandt voksne formentligt med til at holde idrætsdeltagelsen blandt voksne i Varde Kommune oppe.

Hver femte voksne har inden for det seneste år været aktiv i privat regi/kommercielt center (se tabel 6), hvilket er på niveau med Varde (20 pct.) og Halsnæs Kommuner (21 pct.), men et stykke under Frederikssund Kommune (27 pct.). Der er store forskelle blandt mænd og kvinder i Haderslev Kommune, og kvinder (24 pct.) er noget mere aktive end mænd (16 pct.) (se tabel 6).

Tabel 6. Organisering af idræt, sport og motion blandt voksne i Haderslev Kommune (pct.).

	Total	Kvinder	Mænd
Forening	42	40	43
Privat/kommercielt center	20	24	16
På egen hånd	59	57	60

Tabellen viser aktivitet i forskellige organiseringsformer. Alle respondenter (n = 1.016).

Den mest udbredte organiseringsform for voksne i Haderslev Kommune er at dyrke idræt på egen hånd, og her er mænd og kvinder aktive i samme omfang. Samlet set har seks ud af ti voksne i Haderslev Kommune dyrket idræt på egen hånd inden for det seneste år (se tabel 6), hvilket er en smule over Halsnæs Kommune (54 pct.) og på niveau med Frederikssund og Varde Kommuner (henholdsvis 59 og 60 pct.).

Der er visse forskelle mellem lokalområderne. Forskellene skal tages med forbehold for relativt få respondenter i visse lokalområder, men samlet set tyder analyserne på, at den selvorganiserede idræt står stærkt i Haderslev Opland Vest, mens foreningsidrætten er særligt udbredt i Haderslev Opland Øst. Den kommercielle idræt i eksempelvis fitnesscentre synes særligt at tiltale borgerne i Haderslev. En fuld oversigt er indeholdt i delanalyse 6.

Voksnes brug af steder til idræt og motion

Tabel 7 viser, at voksnes tiltrækning til andre aktiviteter end børn og unge slår igennem, når det kommer til, hvor de idrætsaktive voksne dyrker idræt og motion. De mest benyttede faciliteter blandt børn og unge er benyttet af voksne i begrænset omfang (se evt. tabel 4 for sammenligning). Færre end hver tiende voksne benytter en fodboldbane (græs, kunstgræs eller grus), mens cirka hver femte voksne kommer i en svømmehal (se tabel 7). På trods af et fald i forhold til børn og unge, benyttes haller og sale af hver tredje voksne. Haller/sale er sammen med fitnesscenter/motionsrum de mest benyttede anlagte idrætsfaciliteter blandt voksne (delanalyse 6).

Tabel 7: Idrætsaktive voksnes brug af faciliteter/steder til sport eller motion (pct.).

	Voksne
Naturen	59
Veje, gader, fortove og lign.	43
Fitnesscenter/motionsrum	32
Hal/sal	32
Svømmehal	19
Hjemmet/haven	19
Fodboldbane (græs, kunstgræs eller grus)	6

Tabellen viser, hvilke faciliteter/steder til idræt, sport eller motion andelen af alle idrætsaktive voksne benytter (n = 863).

Den største aktivitetsarena for de idrætsaktive voksne er ikke en egentlig anlagt idrætsfacilitet, men er derimod naturen (dvs. skov, strand, park mv.), som 59 pct. benytter. Mange af de idrætsaktive voksne benytter også veje, gader, fortove og lignende (43 pct.) (se tabel 7) (delanalyse 6). Det understreger, at idrætten for voksne i Haderslev Kommune i høj grad foregår udendørs. Dermed er idrætten også et anliggende for andre afdelinger i kommunen end Kultur og Fritid. Det kan eksempelvis være afdelingen for Trafik og Miljø, der blandt andet vedligeholder parker, grønne områder og offentlige arealer. De to steder, flest børn, unge og voksne benytter i naturen, er områderne Haderslev Dyrehave og Haderslev Dam.

Idrætsvaner varierer meget på tværs af alder

Hovedresultaterne for henholdsvis børn, unge og voksnes idrætsdeltagelse udbygges i det følgende via en række dybdegående analyser med fokus på udviklingen på tværs af aldersgrupper. Det gøres for at understrege det væsentlige forhold for kommunens strategi på området, at borgernes idrætsvaner varierer meget på tværs af alder og forskellige livsfaser. Analyserne bygger på data fra delanalyse 5 og 6.

Det skal bemærkes, at undersøgelserne af børn, unge og voksne ikke følger de samme respondenter over tid. Derfor er tallene et udtryk for forholdene på undersøgelsestidspunktet, og det er ikke til at sige, om de unge i undersøgelsen i fremtiden vil følge samme mønstre, som man finder blandt nutidens voksne.

Borgernes idrætsvaner i forskellige aldre og livsfaser har afgørende betydning for, i hvilket omfang borgere i forskellige dele af deres liv benytter forskellige typer af tilbud og faciliteter/steder til idræt. Skal kommunen – og eksempelvis foreningslivet – i højere grad være relevant for alle borgere, er det nødvendigt at tænke i livsfaser og udsving på tværs af aldersgrupper. Det er i det følgende illustreret ved fem figurer, som samler nogle centrale tendenser i idrætsmønstrene på tværs af børn, unge og voksne i Haderslev Kommune.

De kommunale investeringer går til cirka halvdelen af borgerne

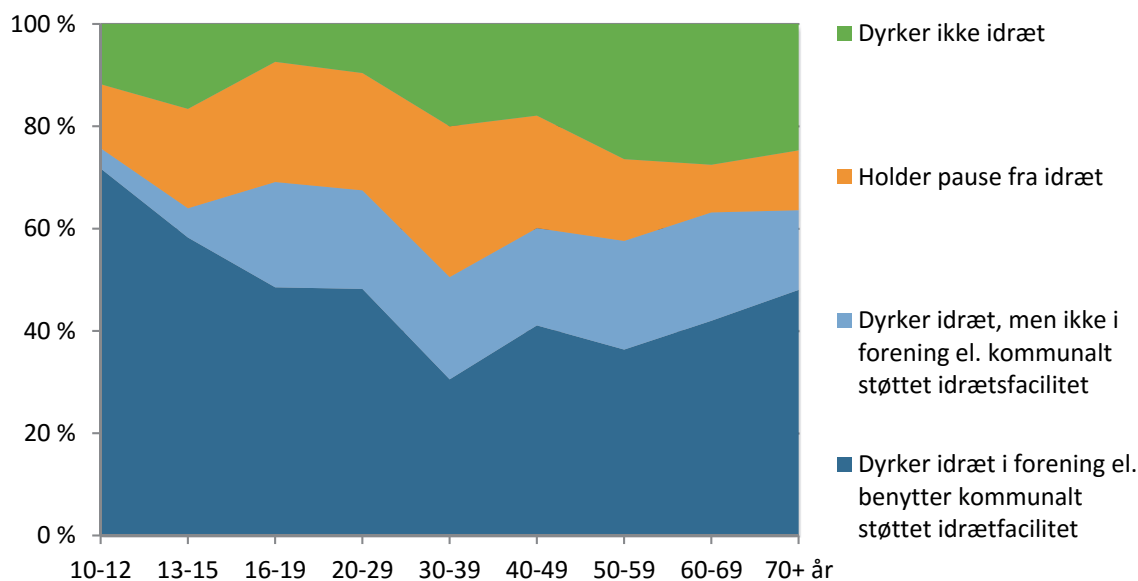
Kommunen har i princippet ansvaret for og interesse i at bidrage til gode rammevilkår for alle borgere på idrætsområdet. Men det er ikke alle borgere, som har 'gavn af' de kommunale investeringer på området i forhold til egen idrætsdeltagelse. Figur 1 viser i grove træk den del af kommunens borgere, som har direkte gavn af de offentlige investeringer (det mørkeblå område), og den del som ikke har direkte gavn af investeringerne (de lyseblå, orange og grønne områder).

Det mørkeblå område tæller 65 pct. af alle børn og unge og 41 pct. af alle voksne, som er defineret ud fra, at de enten er medlem af mindst én idrætsforening og/eller benytter mindst én kommunalt støttet eller drevet idrætsfacilitet i kommunen. Det er denne gruppe, som direkte nyder godt af de kommunale investeringer på idrætsområdet enten i form af tilskud til foreninger og/eller ved at bruge kommunalt støttet idrætsbyggeri. Som det fremgår af figuren, er det særligt børn, der nyder godt af kommunale investeringer, mens færre borgere fra 16 år og opefter er i gruppen.

Det lyseblå område udgør den del af borgerne i Haderslev Kommune, som dyrker idræt, men som hverken er medlem af en forening eller benytter en kommunalt støttet idrætsfacilitet. Det inkluderer 5 pct. af alle børn og unge og 20 pct. af de voksne. Denne gruppe nyder ikke personligt godt af kommunale investeringer i faciliteter på området. Dette forhold er særlig udbredt blandt de 16-69-årige.

Det orange område udgør den del af borgerne, som holder pause fra idræt. Denne gruppe tæller 16 pct. af alle børn og unge og 17 pct. af de voksne. De nyder selvsagt ikke gavn af de kommunale investeringer på idrætsområdet, ligesom det gælder for 'det grønne område' i figuren, som viser den del af befolkningen, som slet ikke dyrker idræt. Det gælder 15 pct. af alle børn og unge og 22 pct. af de voksne. De unge er mere tilbøjelige til 'at holde pause fra idræt', mens de ældre, der ikke dyrker idræt pt., slet ikke betragter sig som idrætsrelevante. Det vil i mange tilfælde kræve en særlig målrettet indsats at gøre disse målgrupper aktive med idræt og fysisk aktivitet.

Figur 1: Andelen af borgere der nyder godt af eller falder uden for de kommunale investeringer på idrætsområdet (pct. af alle borgere).

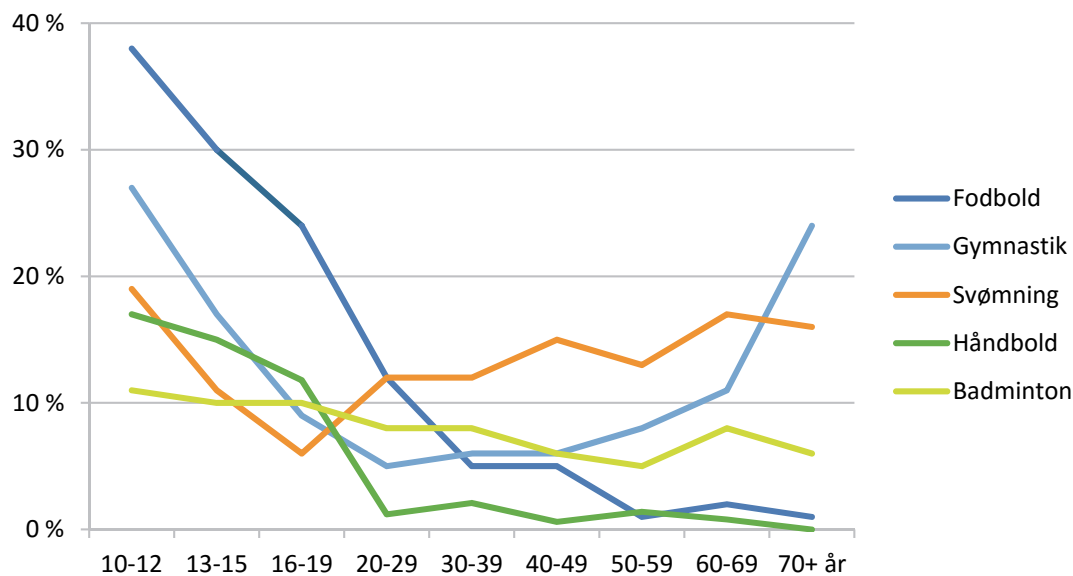
Figuren viser andelen af alle respondenter fordelt i fire grupper ud fra deres forhold til idræt ved undersøgelsestidspunktet opdelt på aldersgrupper. I grove træk viser figuren andelen af borgere i Haderslev Kommune, som har gavn af de kommunale investeringer (det mørkeblå område) end sige ikke har gavn (lyseblå, orange og grønne områder) (børn, n = 2.006, voksne, n = 1.016).

Figur 1 viser kommunens investeringer på idrætsområdet fordelt på tværs af aldersgrupper, og at det særligt er børn og unge og i mindre omfang de voksne, som har gavn af de kommunale investeringer. Da kommunen i princippet har interesse i at facilitere og motivere alle borgere i forhold til deltagelse i idræt og motion, er det interessant at se på, hvordan kommunen på forskellig vis kan understøtte tilbud for den del af borgerne, som enten dyrker idræt eller motion uden for foreninger og kommunalt støttede idrætsfaciliteter, eller hjælpe med at aktivere borgere, der holder pause for tiden eller slet ikke dyrker idræt.

Aktivitetsvalg på tværs af alder

De følgende to figurer (se figur 2 og figur 3) viser forskelle i aktivitetstilslutningen på tværs af aldersgrupper. Figur 2 viser den store tilslutning til de traditionelle store børneidrætter fodbold, gymnastik, svømning, håndbold og badminton. Især fodbold dominerer billedet i børneårene, men falder til relativt få andele i de voksne aldersgrupper. Ser man omvendt på gymnastik og svømning, er tilslutningen blandt de ældste voksne næsten på niveau med de yngste børn. Gymnastik ligger lavt blandt yngre voksne for til gengæld at være ret populær blandt de ældre borgere i Haderslev Kommune. Svømning har også ret stor tilslutning blandt de 20-29-årige (12 pct.), som ellers er blandt grupperne, der er mindst tilbøjelige til at dyrke idræt, sport eller motion. Både håndbold og til dels badminton er forholdsvis populært blandt børnene, men falder efter teenageårene, hvorefter deltagelsen forbliver lav blandt voksengrupperne. Tilslutningen til badminton falder langsommere end til håndbold, hvor der sker et stort fald i 16-29-års-alderen.

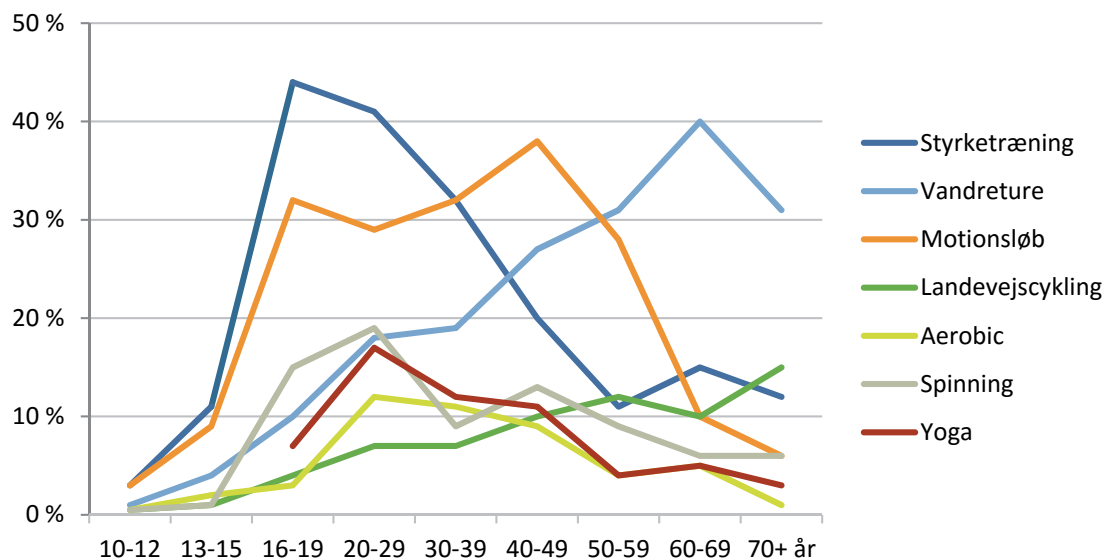
Figur 2: Andel af børn og voksne i Haderslev Kommune, der dyrker forskellige idrætsaktiviteter (pct. af alle borgere).

Figuren viser andelen af alle respondenter, der angiver at have dyrket aktiviteter regelmæssigt inden for det seneste år. Opdelt på aldersgrupper (børn, n = 2.006, voksne, n = 1.016).

Figur 3 herunder viser de store motionsidrætter blandt voksne. Styrketræning er det helt store hit blandt teenagere, som 44 pct. af de 16-19-årige dyrker, men tilslutningen til styrketræning er også stor blandt de 20-29-årige (41 pct.). For de 16-29-årige er styrketræning den mest dyrkede idrætsaktivitet. I 30-39-års-alderen dyrker lige mange voksne styrketræning som motionsløb (32 pct.), mens vandreture fra 50-års-alderen er den mest dyrkede aktivitet. Spinning er mest populær i alderen 20-29 år, hvor 19 pct. angiver at spinne regelmæssigt. De nævnte motionsidrætter appellerer i omtrent lige stort omfang til kvinder og mænd.

Figur 3: Andel af børn og voksne i Haderslev Kommune, der dyrker forskellige idrætsaktiviteter (pct. af alle borgere)⁹.

Figuren viser andelen af alle respondenter, der angiver at have dyrket aktiviteter regelmæssigt inden for det seneste år. Opdelt på aldersgrupper (børn og unge, n = 2.006, voksne, n = 1.016).

Omvendt ser man visse mindre udbredte motionsaktiviteter være meget kønsopdelte. Landevejscykling og mountainbike (mountainbike ikke vist i figur) appellerer primært til mænd, og generelt er deltagelsen i landevejscykling højere end mountainbike. Det er kun blandt 20-29-årige og 40-49-årige mænd, at mountainbike er mere populært end landevejscykling. I 40-års-alderen angiver 15 pct. af mændene at dyrke mountainbike, hvilket er interessant i betragtning af, at aktiviteten på landsplan ikke tidligere har været særlig udbredt (Laub, 2013). Landevejscyklen er særligt udredt blandt mænd fra 50-59 år (12 pct.) og 70+ år (15 pct.).

Kvinderne hælder i stedet mere til aktiviteter som aerobic og yoga. Yoga indgår ikke i skolebørnsundersøgelsen blandt de 10-16-årige, men blandt 16-19-årige angiver 7 pct. af kvinderne at dyrke denne aktivitet. Det er særligt kvinder mellem 20 og 29 år, som dyrker yoga (17 pct.). Aerobic følger næsten samme mønster med størst tilslutning blandt aldersgruppen 20-29 år (12 pct.) og 30-39-årige (11 pct.).

Idrættens organisering på tværs af alder

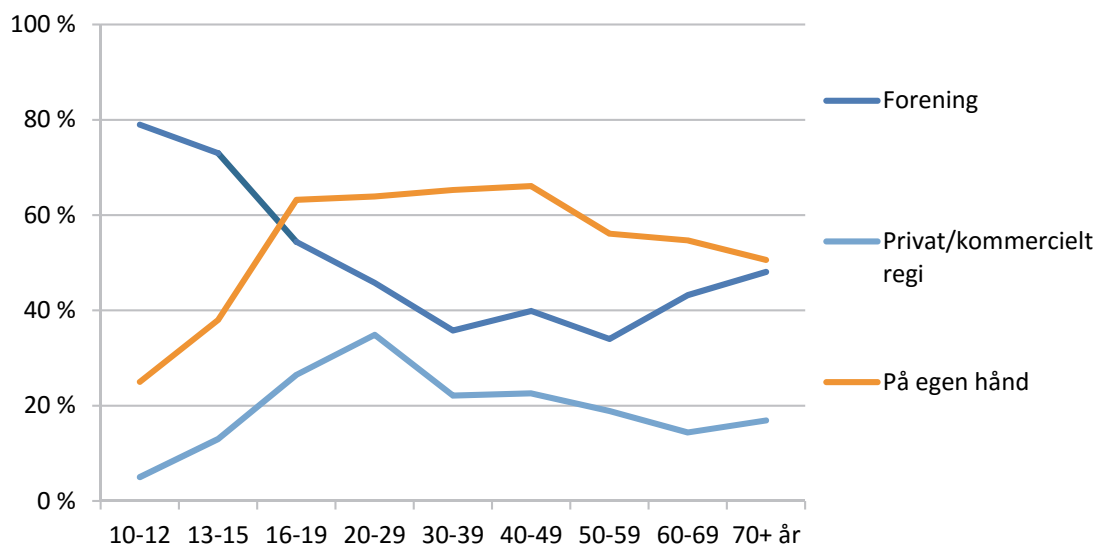
Aktiviteterne i figur 2 er blandt de mest typiske aktiviteter i idrætsforeninger, mens motionsaktiviteterne i figur 3 i overvejende grad organiseres på egen hånd eller i privat regi i eksempelvis fitnesscentre (f.eks. styrketræning, aerobic, yoga og spinning). Figur 4 viser tilslutningen til de tre mest udbredte organiseringsformer i Haderslev Kommune på tværs af

⁹ Motionsløb er her anvendt som en forkortelse for 'jogging/motionsløb', som blev anvendt i spørgeskemaer. Det samme gælder aerobic (for 'aerobic/step/pump/zumba, eller lignende træning på hold'), spinning (for 'spinning/kondicykel'), landevejscykling (for 'landevejscykling (ikke som transport til arbejde og lignende)') og yoga (for 'yoga, afspænding, meditation').

aldersgrupper. Foreningsidrætten dominerer blandt børn og unge, men i de tidlige teenageår mister foreningerne tilslutning, og det er først blandt borgere over 60 år, at andelen af foreningsaktive igen stiger. Faldet i andelen af foreningsaktive sker sideløbende med, at andelen af aktive inden for fodbold, håndbold, dans og gymnastik falder, mens de ældres tilknytning til foreningsidrætten blandt andet hænger sammen med, at mange ældre dyrker gymnastik. Det er selvfølgelig muligt at dyrke de nævnte aktiviteter under andre organiseringsformer, ligesom foreningslivet også tæller flere aktiviteter end de fire nævnte, men i store træk følger tilslutningen blandt de fire aktiviteter tilslutningen til foreningsidrætten.

Fra de tidlige teenageår sker der en markant stigning i idræt på egen hånd, som netop manifesteres i en ret stor stigning i aktiviteter som motionsløb, vandreture, landevejscykling og mountainbike, der alle typisk organiseres på egen hånd. Fra 16-19-års-alderen og op efter er idræt på egen hånd større end foreningsidrætten i kommunen.

Figur 4: Andel af børn og voksne i Haderslev Kommune, der deltager i forskellige organiseringsformer (pct. af alle borgere).

Figuren viser andelen af alle respondenter, der angiver at have dyrket idræt under forskellige organiseringsformer regelmæssigt inden for det seneste år. Opdelt på aldersgrupper (børn, n = 2.006, voksne, n = 1.016).

Idræt i privat regi tiltaler især de 20-29-årige, hvorefter den falder lidt med alderen. For manges vedkommende er aktiviteterne i privat regi repræsenteret ved et fitnesscenter, og derfor hænger tilslutningen hertil også sammen med tilbøjeligheden til at dyrke aktiviteter som styrketræning, spinning, aerobic og yoga. De nævnte aktiviteter hitter på forskellige tidspunkter gennem voksenlivet og udbydes blandt andet i fitnesscentre (f.eks. i kommercielt regi), og på den måde formår de kommercielle fitnesscentre at gøre sig relevante for en ret stor del af voksne i forskellige faser af livet.

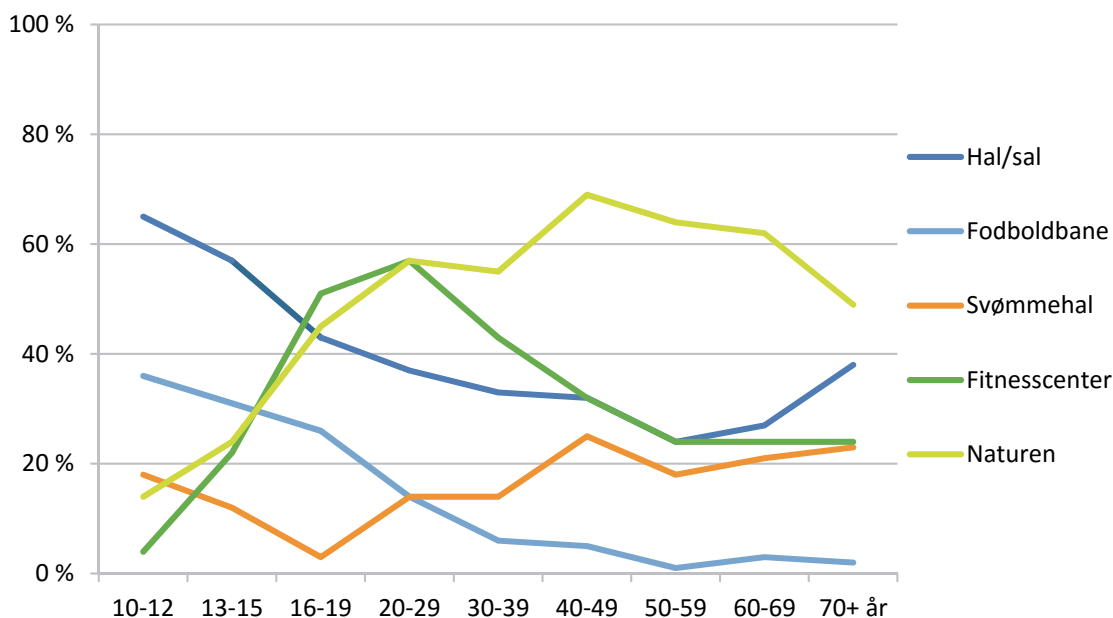
Faciliteter og brug af steder til idræt på tværs af alder

Som tilfældet med organiseringen af idrætten ser man også stærk sammenhæng mellem aktiviteterne, børn, unge og voksne dyrker, og de idrætsfaciliteter eller steder, de benytter.

Figur 5 nedenfor viser de faciliteter og steder til idræt, som er mest populære blandt borgerne i Haderslev Kommune. De oplyste faciliteter kan i hovedtræk deles i to grupper alt efter, om de primært er målrettet én særlig aktivitet eller er mere multifunktionelle. Fodboldbaner og svømmehaller bruges umiddelbart af fodboldspillere og svømmere. Derfor ser man også ret tæt sammenhæng mellem andelen af aktive inden for de to aktiviteter og andelen af brugere af de to typer af faciliteter.

Helt så entydig er sammenhængen ikke med haller/sale, som i udgangspunktet kan bruges til mange forskellige typer af indendørs aktiviteter. Man ser dog et klart fald i andelen af brugere fra teenageårene og helt frem til 60-årsalderen. Faldet hænger i en vis udstrækning sammen med den faldende tilslutning til blandt andet gymnastik, håndbold og fodbold, mens den øgede tilslutning stemmer fint overens med de ældres tilslutning til gymnastik.

Figur 5: Andel af børn og voksne i Haderslev Kommune, der benytter forskellige faciliteter/steder til idræt (pct. af alle borgere).

Figuren viser andelen af alle respondenter, der har benyttet idrætsfaciliteter/steder til idræt inden for det seneste år. Opdelt på aldersgrupper (børn, n = 2.006, voksne, n = 1.016).

Mens brugen af de klassiske kommunale faciliteter i form af haller/sale og fodboldbaner har faldende betydning med alderen, stiger andelen af aktive i fitnesscentre og i naturen betragteligt. Mens naturen som ramme for aktivitet forbliver på et højt niveau gennem alle voksne aldersgrupper, sker der et fald i brugen af fitnesscentre blandt voksne fra 30-årsalderen og frem.

Kun i forhold til brugen af fodboldbaner er der væsentlige forskelle mellem kønnene. Fodboldbaner bruges i noget højere grad af drenge og mænd, som også er mere tilbøjelige til at spille fodbold end piger og kvinder.

Gode forhold for idrætten i Haderslev Kommune

Den kommunale opgave på idrætsområdet har traditionelt haft afsæt i det lokale foreningsliv med fokus på at stille idrætsfaciliteter til rådighed for foreningers aktiviteter og at yde forskellige former for tilskud med afsæt i folkeoplysningsloven. Det stemmer i hovedtræk overens med de opgaver, som varetages fra kommunalt hold i Haderslev Kommune.

Nedenfor præsenteres de væsentligste konklusioner i forhold til facilitetsdækning, tilfredshed med og transport til faciliteter, benyttelse af faciliteter, idrættens økonomi samt foreningernes status og virke. Hovedindtrykket med baggrund i de enkelte delanalyser er, at idrætten i Haderslev Kommune har gode forhold, men at der også er områder, der kan forbedres.

Dækning af idrætsfaciliteter

Haderslev Kommune har en god dækning af de mest almindelige faciliteter målt på antallet af borgere pr. facilitet, og der findes derfor umiddelbart fine vilkår for breddeidrætten og foreningslivet i kommunen (delanalyse 1). Tager man afsæt i de 13¹⁰ mest almindelige typer af breddeidrætsfaciliteter, har Haderslev Kommune en bedre dækning end Halsnæs og Frederikssund Kommuner, mens facilitetsdækningen i Varde Kommune er en smule bedre end i Haderslev Kommune. Der findes ikke sammenlignelige tal på landsplan, og derfor er sammenligningerne foretaget med kommuner, hvor Idan/CISC i løbet af 2015 har indsamlet oplysninger (se delanalyse 1 for nærmere gennemgang).

I forhold til de kommuner, Haderslev er sammenlignet med i undersøgelsen, udmærker kommunen sig ved en række særlige faciliteter, som ud over et fodboldstadion til fodbold på højeste niveau herhjemme også tæller to skøjtehaller og StreetDome. StreetDome er ramme om streetaktiviteter som skateboard og løbehjul, som i mange kommuner ikke har egentligt anlagte faciliteter i samme skala. Faciliteten er noget helt særligt for Haderslev Kommune, og den tiltrækker brugere fra andre kommuner såvel som andre lande.

Ud over at de 13 mest almindelige breddeidrætsfaciliteter alle er at finde i kommunen, skal det nævnes, at der særligt blandt de mest benyttede faciliteter blandt børn og unge er en god dækning. Med 24 almindelige idrætshaller (800 kvm eller derover) placerer kommunen sig i toppen, og der er ret få borgere pr. almindelig idrætshal i kommunen. Dækningen af svømmehaller med mindst 25 meter bassin er også i den bedre ende, og der findes også en god dækning af fodboldbaner på naturgræs. Der er også en god dækning af atletikanlæg i kommunen, ligesom der også findes relativt mange fitnesscentre/motionsrum, som er en blanding mellem kommunale tilbud, foreningsfitness og kommercielle centre. Der findes en dårligere dækning af mindre idrætshaller/gymnastiksale (799-300 kvm) i Haderslev Kommune end flere af sammenligningskommuner, ligesom der også er flere borgere pr. kunstgræsbane i Haderslev Kommune (delanalyse 1).

¹⁰ De 12 faciliteter er: 1: almindelige idrætshaller (800 kvm eller større), 2: mindre idrætshaller/gymnastiksale (799-300 kvm), 3: fodboldbaner (naturgræs), 4: fodboldbane (kunstgræs), 5: svømmefacilitet (under 25 meter bassin), 6: svømmehal (min. 25 meter bassin), 7: motionscenter, 8: udendørs tennisbane, 9: atletikanlæg, 10: skydebaneanlæg, 11: ridebaneanlæg, 12: golfanlæg og skøjtehal, Se delanalyse 1 tabel 1.1.

Kommunens tre idrætscentre

Mange faciliteter i kommunen er samlet i kommunens tre større idrætscentre, som er fordelt på tværs af kommunen. I Haderslev mod øst ligger Haderslev Idrætscenter, som er kommunens største idrætscenter, som blandt andet tæller tre almindelige idrætshaller, fodboldstadion, fodboldbaner (natur- og kunstgræs), tennisbaner samt cafe- og mødefaciliteter. Placeret midt i kommunen ligger Vojens Hallerne, som tæller SE Arena, en skøjtehal, en svømmehal med 25 meter bassin og to almindelige idrætshaller. Mod vest ligger Gram Fritidscenter, som ud over to almindelige idrætshaller tæller naturgræs fodboldbaner og et bowlinganlæg.

De tre idrætscentres opland varierer. Haderslev Idrætscenter ligger i lokalområdet Haderslev og har det klart største opland, da borgerne fra Haderslev Opland Øst bor tættere på Haderslev Idrætscenter end på Vojens Hallerne. Vojens Hallerne har det næststørste opland, som ud over lokalområdet Vojens også inkluderer Haderslev Opland Vest. Gram Fritidscenter har et noget mindre opland, som kun tæller de borgere, som bor i lokalområdet Gram. Flest borgere i kommunen angiver da også at have benyttet mindst én af faciliteterne i Haderslev Idrætscenter regelmæssigt inden for det seneste år. Det har 25 pct. af alle børn og unge gjort, mens det er 8 pct. af de voksne. Til sammenligning angiver 15 pct. af alle børn og unge at have benyttet Vojens Hallerne, mens det er 12 pct. af de voksne. Færre børn og unge (6 pct.) og voksne (3 pct.) har benyttet Gram Fritidscenter.

Tallene for voksnes benyttelse af centrene er interessante og viser, at voksne tiltrækkes af særlige faciliteter. Flere voksne har benyttet Vojens Hallerne end Haderslev Idrætscenter, og faktisk angiver lidt flere voksne at have benyttet Haderslev Svømmehal (9 pct.) end Haderslev Idrætscenter. Næsten lige så mange voksne har benyttet Fitness World Haderslev og Opstrammeren (begge 8 pct.). Det understreger, at voksnes brug af faciliteter hænger sammen med typen af faciliteter og i de nævnte tilfælde muligheden for at kunne dyrke svømning eller træning af kroppen i et fitnesscenter.

Afstand til idrætsfaciliteter

Haderslev Kommune dækker et stort areal, hvilket skaber udfordringer i forhold til at sikre en vis dækning af faciliteter i de forskellige lokalområder i kommunen. Mens Haderslev Kommune er placeret i top i forhold til antallet af borgere pr. facilitet, er kommunen placeret i bunden, hvis man ser på antallet af faciliteter pr. kvadratkilometer. Her er forholdene i Haderslev Kommune bedre end i Varde, mens den geografiske dækning modsat er bedre i Frederikssund og Halsnæs Kommuner.

Der findes ikke noget objektivt mål for, hvad der er passende afstand til faciliteter, og forholdene varierer formentligt mellem kommuner, borgernes mulighed for transport med mere. Undersøgelsen viser dog, at når det kommer til de mest almindelige idrætsfaciliteter som almindelige idrætshaller og svømmehaller med 25 meter med bassin bor mange borgere i relativt kort afstand hertil.

I gennemsnit bor borgerne i Haderslev Kommune 1,6 km i fugleflugt fra en almindelig idrætshal i kommunen, mens tallet er 4,5 km for en svømmehal med 25 meter bassin. Afstanden til en fodboldbane med naturgræs vil være mindre end afstanden til en almindelig idrætshal, da banerne typisk er placeret i forbindelse med almindelige idrætshaller.

Der er forskel i borgernes distancer mellem lokalområderne. Borgerne i Haderslev har generelt kortest til de nævnte faciliteter sammen med borgerne i Vojens. I Haderslev Opland Øst er distancen til den nærmest almindelige idrætshal i gennemsnit 2,7 km, mens den til en svømmehal med 25 meter bassin er 5,9 km. Borgerne i Haderslev Vest har lidt kortere til en almindelig idrætshal (2,1 km), men længere til en svømmehal med 25 meter bassin (7,4 km). Borgerne i Gram har 2,6 km til en almindelig idrætshal, men har betydeligt længere end alle andre borgere i kommunen til en svømmehal med mindst 25 meter bassin (18,5 km). I Haderslev, Vojens og Gram er afstandene til idrætscentrene i lokaleområderne små, mens distancerne er noget længere for beboerne i de to lokalområder uden idrætscentre. Borgerne i Haderslev Opland Øst har i gennemsnit 7,4 km til Vojens Hallerne, mens borgerne i Haderslev Opland Vest i gennemsnit har 9 km til Haderslev Idrætscenter.

Tilfreds med transporttid til idrætsfaciliteter

Alle voksne borgere er blevet spurgt nærmere ind til deres tilfredshed med transporttiden til den idrætsaktivitet, som de oftest dyrker, samt hvor lang transporttid de har. Afstanden spiller en betydelig rolle for, hvor de voksne vælger at dyrke idræt, sport eller motion. Det er således 41 pct. af alle idrætsaktive voksne, som angiver, at afstanden har 'stor betydning', mens 42 pct. tillægger den 'nogen betydning'.

Hovedparten af de voksne når til det sted, hvor de dyrker deres mest dyrkede aktivitet, på mindre end 15 minutter (kun den ene vej) (71 pct.). Flest borgerne i Haderslev har under et kvarters transporttid (76 pct.), mens færrest har under et kvarter i Haderslev Opland Øst (60 pct.). Der er ikke signifikante forskelle mellem de tre andre områder.

At løbe, gå eller cykle til idræt er mest udbredt blandt borgerne i Haderslev og Vojens (henholdsvis 50 og 47 pct.), mens bilen er det mest udredte transportmiddel i Gram (59 pct.), Haderslev Opland Vest (56 pct.) og Haderslev Opland Øst (69 pct.). De relativt små forskelle i transporttid mellem områderne opvejes formentlig af, at langt flere benytter bilen i de tre sidstnævnte områder.

Når det kommer til tilfredsheden med transporttiden til det sted, de voksne dyrker mest idræt, mener langt hovedparten af de voksne, at transporttiden er acceptabel. Alt i alt svarer 88 pct., at deres transporttid er acceptabel, og det er meget få, som synes, at transporttiden er for lang (4 pct.). Sammenholdt med, at mangel på idrætsfaciliteter i nærområdet ikke figurerer som en stor barriere blandt ikke idrætsaktive for ikke at dyrke idræt, er vurderingen (se analyse herunder), at dækningen af faciliteter i kommunen er god, og at nye faciliteter flere steder i kommunen næppe vil føre flere idrætsaktive med sig.

På tværs af lokalområderne er der meget små forskelle i vurderingen af transporttiden. Der synes at være lidt flere tilfredse borgere i Haderslev, Gram og Vojens (henholdsvis 81, 78

og 78 pct.) end i Haderslev Opland Vest (74 pct.) og Haderslev Opland Øst (73 pct.). Villigheden til at transportere varierer en smule mellem lokalområderne, og her er det borgerne i Haderslev Opland Vest og Haderslev Opland Øst, der er villige til at transportere sig længst.

Selvom ovenstående tegner et billede af tilfredshed med transport til idræt, som i øvrigt er helt på niveau med forholdene i betydeligt mindre kommuner, er det dog alligevel værd at være opmærksom på de borgere, som bor i landområderne, og som ikke har adgang til en bil. De har længere distancer og kan ikke i alle tilfælde opveje det ved at bruge bilen. Dette forhold kan især være relevant for børn og unge samt ældre.

Høj tilfredshed med idrætsfaciliteter i nærområdet

Børn, unge og voksne er på forskellig vis blevet bedt om at vurdere idrætsfaciliteterne i kommunen. Generelt er billedet, at der er tilfredshed med faciliteterne. To ud tre voksne (inklusive dem der ikke dyrker idræt eller holder pause) er enten 'i høj grad' (32 pct.) eller 'i nogen grad' (39 pct.) tilfredse med idrætsfaciliteterne i deres nærområde (se tabel 8). Det er meget få voksne, der svarer 'hverken eller' (10 pct.), 'i ringe grad' (2 pct.) eller 'slet ikke' (1 pct.). Lidt under hver femte (14 pct.) svarer dog 'ved ikke' til spørgsmålet. Andelen af borgere, som 'i høj grad' er tilfredse med faciliteter i nærområdet, er en smule lavere i Haderslev Kommune end i Varde, men flere i Haderslev Kommune er 'i høj grad' tilfredse med idrætsfaciliteterne end i Halsnæs og Frederikssund Kommuner (se tabel 8).

Tabel 8: Voksne borgeres tilfredshedsvurdering med idrætsfaciliteterne i nærområdet (pct.).

	Haderslev	Halsnæs	Frederikssund	Varde
I høj grad	32	19	21	38
I nogen grad	39	39	39	36
Hverken eller	10	14	14	9
I ringe grad	2	5	7	3
Slet ikke	1	2	3	1
Ved ikke	14	20	16	13

Tabellen viser tilfredshedsvurderinger med idrætsfaciliteterne i nærområdet baseret på alle respondenter. Fordelt på kommunerne Haderslev (n = 1.016), Halsnæs (n = 875), Frederikssund (n = 987) og Varde (n = 1.100).

Der er mindre lokale forskelle mellem borgerne, når man ser på andelen som 'i høj grad' eller 'i nogen grad' er tilfredse med idrætsfaciliteterne i nærområdet. Lidt flere andele af borgerne i Haderslev (73 pct.), Vojens (82 pct.) og Gram (76 pct.) har svaret enten 'i høj grad' eller 'i nogen grad' end i Haderslev Opland Vest (62 pct.) og Haderslev Opland Øst (70 pct.). Om forskellene kan tilskrives, at det netop er i Haderslev, Vojens og Gram, der ligger et egentligt idrætscenter og en større bredde i faciliteterne, er nærliggende, men svært at sige ud fra data.

Børn og unge har ikke direkte vurderet faciliteterne, men er blevet bedt om at svare på, om de har specifikke ønsker til nye faciliteter. Flertallet svarer på forskellige måder, at de ikke savner noget særligt, eller at de er godt tilfredse med de baner, haller og andre faciliteter til

idræt, der findes i deres nærområde. Når børn og unge har konkrete ønsker til idrætsfaciliteter, relaterer ønskerne sig til nærområdet, hvor det enkelte barn er bosat. Nogle af de ønsker der går igen omhandler muligheder for at dyrke fitness i forskellige afskygninger, og der udtrykkes både ønsker om reelle fitnesslokaler samt motionslegepladser. Flere nævner også muligheden for at dyrke amerikansk fodbold, ligesom der udtrykkes ønske om bedre fodboldbaner.

Nok så væsentligt er det, at meget få af de borgere, som ikke dyrker idræt, peger på mangel på faciliteter som en årsag til ikke at være idrætsaktiv. Af de få børn og unge, der ikke dyrker idræt, er der 1 pct., der angiver denne årsag, mens der også kun er 1 pct. blandt voksne. Dette er på linje med andre undersøgelser, og det er nok nærmere gode, engagerende og tilgængelige tilbud arrangeret på en fleksibel og indbydende måde frem for flere faciliteter, der kan få flere borgere i kommunen til at blive idrætsaktive.

Brugernes tilfredshed med idrætsfaciliteter

Også brugere – som her tæller idrætsforeninger, øvrige foreninger, skoler (folke- privat- og friskole, eksklusive SFO'er) og kommunale institutioner i kommunen (vuggestuer, børnehaver, SFO'er) – er blevet spurgt til deres vurdering af idrætsfaciliteterne i kommunen. Brugerne er blevet spurgt på lidt andre måder, men overordnet set er der også her relativt stor tilfredshed. Særligt hvis man sammenligner med andre kommuner. Tilfredsheden er større end blandt brugerne i Halsnæs, Frederikssund og Lejre Kommuner (Lejre Kommune¹¹ indgår her, da brugere ikke er blevet spurgt i Varde Kommune).

Der kan spores mindre forskelle mellem forskellige brugergrupperes vurdering, og skoler fremstår en smule mere tilfredse end idrætsforeninger, øvrige foreninger og kommunale institutioner. Samler man alene idrætsforeninger i Haderslev Kommune med svar fra idrætsforeninger i de tre sammenligningskommuner er billedet dog stadigvæk, at tilfredsheden er større i Haderslev Kommune.

Alle brugerne har haft mulighed for at uddybe deres svar og komme med ønsker på facilitetsområdet. Kommentarer går her på en række overordnede temaer, som vedrører principperne for fordeling af tider i kommunale haller, etablering/forbedring af omklædnings- og opbevaringsfaciliteter og plads til socialt samvær (klubhus), kunstgræsbaner i forbindelse med eksisterende haller/anlæg. Endelig efterspørger en mindre gruppe brugere etablering af stier og spor i forbindelse med udeområder.

Benyttelse af idrætsfaciliteter

Undersøgelsen har haft særligt fokus på, hvordan en række eksisterende idrætsfaciliteter i kommunen benyttes, og hvor meget faciliteterne er booket (delanalyse 4). Første del fokuserer primært på, hvordan tider i idrætsfaciliteter fordeles samt brugerne af idrætsfaciliteternes selvvalgte behov. Anden del af analysen har særligt fokus på benyttelsen og efterspørgslen (bookinger) på idrætsfaciliteter på hverdage i henholdsvis dag- (kl. 8-16)¹² og

¹¹ Kilde: Høyer-Kruse, J., Forsberg, P., Nielsen, C. G., & Nielsen, C. D., 2016.

¹² Syv almindelige idrætshaller, Lethallen, to skøjtebaner og to 25 meter svømmebassiner.

aftentimer (kl. 16-22)¹³. Der er ligeledes særligt fokus på benyttelsen i primetime (kl. 17-20), hvor behovet for tider er størst. Analysen giver også indblik i, hvornår faciliteter benyttes, den køns- og aldersmæssige sammensætning blandt brugertyperne og hvilke aktiviteter, der dyrkes i faciliteterne (se delanalyse 4).

Brugernes (foreninger, skoler og kommunale institutioner) behov for almindelige idræts-haller er nogenlunde stabilt fra september til april, hvor flest brugere angiver et behov for at benytte dem flere gange om ugen. For svømmebassiner vurderes behovet blandt forenin-ger til at være stabilt fra oktober til april, hvor alle angiver et behov for at benytte svømme-bassinerne minimum én gang ugentligt. Datagrundlaget er for spinkelt til at kunne konkludere noget om behovet for mindre haller/gymnastiksale og kunst-/naturgræsbaner.

De tildelte tider til brugerne, i form af bookinger udtrykker efterspørgslen på faciliteterne, mens benyttelsen viser den faktiske brug i de to registreringsuger. I dagtimerne (kl. 8-16), hvor der er mange forskellige brugere af faciliteterne, er benyttelsen højest for svømmebas-siner (61 pct.) efterfulgt af almindelige idrætshaller (39 pct.), Lethallen (kunstgræsbane) (24 pct.) og skøjtebaner (15 pct.), som det også fremgår af tabel 9 nedenfor. Det svarer til et fremmøde til/brug af bookede tider på knap to tredjedele (65 pct.) for svømmebassiner, mens kun lidt under halvdelen (46 pct.) af de bookede tider i almindelige idrætshaller er blevet brugt i dagtimerne. Fremmøde til/brug af bookede tider er lavere endnu for skøjte-baner (34 pct.) og kunstgræsbane (Lethallen) (25 pct.) i dagtimerne.

I aftentimerne (kl. 16-22) er benyttelsen noget højere end i dagtimerne for alle facilitetsty-per¹⁴. Her er det primært foreninger, som bruger faciliteterne. I dette tidsrum er Lethallen den mest benyttede facilitet (85 pct.) efterfulgt af skøjtebaner (78 pct.), svømmebassiner (71 pct.), almindelige idrætshaller (60 pct.) og gymnastiksale (41 pct.). Også i aftentimerne er fremmøde til/brug af bookede tider højest i svømmebassiner (95 pct.) efterfulgt af Lethal-len (85 pct.), skøjtebaner (82 pct.), almindelige idrætshaller (65 pct.) og gymnastiksale (61 pct.).

Efterspørgslen i primetime (kl. 17-20) i form af bookinger er højere for samtlige facilitetsty-per. Med undtagelse af skøjtebanerne er benyttelsen i primetime ligeledes højere end i af-tentimerne generelt, hvilket betyder et højere fremmøde til/brug af bookede tider og altså en mere effektiv udnyttelse af faciliteterne i dette tidsrum.

¹³ 19 almindelige idrætshaller, tre gymnastiksale, Lethallen (kunstgræsbane), to skøjtebaner og tre 25 meter svømmebassiner. Data er indsamlet i uge 46 og 48 i 2015, mens bookingdata er indhentet fra Haderslev Kommune. Den eksakte metode fremgår af delanalyse 4 (Forsberg et al., 2016a).

¹⁴ Man skal tage højde for, at aftentimerne inkluderer flere faciliteter. Ingen gymnastiksale er medtaget i dagtimerne.

Tabel 9: Andel af benyttede og bookedede tider i idrætsfaciliteter i Haderslev Kommune (pct.)

	Kl. 8-16		Kl. 16-22		Kl. 17-20	
	Benyttelse	Booking	Benyttelse	Booking	Benyttelse	Booking
Almindelige idrætshaller	39	84	60	93	70	97
Gymnastiksale	-	-	41	67	51	78
Lethallen	24	98	85	100	98	100
Skøjtebane	15	44	78	95	75	100
Svømmebassiner	61	94	71	75	81	89

Sammenligner man brugen af almindelige idrætshaller med andre kommuneundersøgelser, hvor samme metode er benyttet, har Haderslev Kommune en relativt lav benyttelse i aftentimerne (kl. 16-22). Benyttelsen i aftentimerne (kl. 16-22) er højere (60 pct.) end i Halsnæs (57 pct.) og Varde (55 pct.) Kommuner, men lavere end i eksempelvis Frederikssund (64 pct.), Ballerup (72 pct.), Ringsted (71 pct.) og Gladsaxe (79 pct.) Kommuner¹⁵.

Idrættens økonomi

Haderslev Kommunes udgifter på idrætsområdet vedrører udgifter til idrætsfaciliteter og udbetaling af tilskud i henhold til folkeoplysningsloven. I 2013 blev der anvendt 34 mio. kr. på området, og hovedparten (64,5 pct.) gik til drift af idrætsfaciliteter. Idrætsfaciliteterne i kommunen er en blanding af selvejende og kommunale idrætsfaciliteter, og en stor del af faciliteterne i kommunen stilles gratis til rådighed for idrætsforeninger¹⁶. Folkeoplysningsudvalget afsætter årligt et beløb til en pulje, som foreninger kan søge støtte til ungdomsarbejde og -aktiviteter. Desuden yder kommunen støtte til træner-, leder-, dommer- og livredderuddannelse og har en udviklingspulje (delanalyse 2 og 3).

Haderslev Kommune brugte i 2013 i gennemsnit 606 kr. pr. borger på hele idrætsområdet, hvilket er en smule mere end Varde Kommune (578 kr. pr. borger), en del mere end Halsnæs Kommune (474 kr. pr. borger), men mindre end Frederikssund Kommune (728 kr. pr. borger). Mange faktorer spiller ind på forskellene, som blandet andet inkluderer antallet af idrætsfaciliteter, som hører under de enkelte kommuners idrætsbudgetter. Faciliteter på folkeskoler hører typisk under de enkelte skolers budgetter og er derfor ikke inkluderet (delanalyse 3).

Når det kommer til de direkte tilskud til foreningers aktiviteter, bruger Haderslev Kommune relativt få midler i forhold til sammenligningskommunerne målt pr. borger. Haderslev Kommune brugte i 2013 32 kr. pr. borger, mens beløbet i Halsnæs og Varde var 52 kr. pr. og 85 kr. pr. borger i Frederikssund Kommune. Sætter man tilskuddet i forhold til antallet af medlemmer i foreningerne gælder det også, at foreningerne pr. medlem får noget lavere tilskud i Haderslev Kommune end i de tre andre kommuner (delanalyse 3).

¹⁵ Kilde: Ballerup Kommune (Forsberg et al., 2015b), Ringsted Kommune (Forsberg et al., 2016c), Gladsaxe Kommune (Pilgaard et al., 2015b).

¹⁶ Det er kun ganske få foreninger, som benytter egne eller lejede lokaler. Her yder Haderslev Kommune tilskud på 65 pct. af en forenings tilskudsberettigede driftsudgifter, dog med et procentuelt fradrag for medlemmer over 25 år.

Idrætsforeningernes status og virke

Undersøgelsen tegner samlet set et billede af et velfungerende foreningsliv. Ser man på idrætsforeningernes tilslutning, er billedet, at idrætsforeningerne har relativt mange medlemmer. Foreningerne har lidt færre medlemmer i forhold til kommunens indbyggertal end foreningerne i Varde, mens tilslutningen omvendt er noget større end i Halsnæs og Frederikssund Kommuner samt på landsplan. I sammenligning med forholdene i de andre sammenligningskommuner gælder, at foreningerne i Haderslev Kommune har godt fat i børn og unge under 18 år samt ældre over 60 år. Foreningerne i Haderslev Kommune oplever udfordringer i forhold til at fastholde/tiltrække voksne mellem 19 og 59 år (delanalyse 7).

Den gennemsnitlige idrætsforening i Haderslev Kommune har mange medlemmer (224 medlemmer pr. forening) og er større end den gennemsnitlige forening på landsplan (216 medlemmer pr. forening), såvel som den gennemsnitlige forening i Halsnæs (161 medlemmer pr. forening), Frederikssund (189 medlemmer pr. forening) og Varde (204 medlemmer pr. forening) (delanalyse 7).

I gennemsnit har idrætsforeningerne 32 frivillige og én lønnet tilknyttet¹⁷. De fleste frivillige er tilknyttet som trænere eller instruktører (17 pr. forening), og generelt gælder, at færre er tilknyttet som ledere (ni pr. forening) eller frivillige til øvrige opgaver (seks pr. forening). I de øvrige kommuner til sammenligning (Halsnæs, Frederikssund og Lejre¹⁸) finder man næsten identiske tal for gennemsnitligt antal tilknyttede personer (32-33 personer). Det går godt med at engagere frivillige i idrætsforeningerne, og de seneste fem år har hver anden forening i kommunen haft et stabilt antal frivillige, mens en fjerdedel af foreningerne har fået henholdsvis flere eller færre frivillige. Hovedparten af foreningerne (58 pct.) vurderer da også, at det i fremtiden vil lykkedes foreningen at rekruttere et tilstrækkeligt antal frivillige. Ret få (11 pct.) svarer, at de ikke tror, at det vil lykkedes, mens 26 pct. svarer 'hverken eller' hertil (delanalyse 7).

Lidt mere end hver tredje forening (37 pct.) opfatter hele kommunen som sit virkeområde, mens det for godt en fjerdedel af foreningerne (26 pct.) begrænser sig til et 'større geografisk område, større bydel eller lignende', f.eks. Haderslev by. Således udgøres foreningernes hjemmebaner hovedsageligt af temmeligt store områder i Haderslev Kommune (delanalyse 7).

De fleste idrætsforeninger (69 pct.) er 'meget tilfredse' eller 'i nogen grad tilfredse' med deres nuværende økonomiske situation, mens en femtedel er 'i nogen grad utilfredse' eller 'meget utilfredse' (18 pct.). Hovedparten af idrætsforeningerne er 'meget tilfredse' eller 'i nogen grad tilfredse' med deres evne til at skabe egenindtægter, mens der omvendt er mindre tilfredshed med størrelsen på støtten fra det offentlige. En tredjedel af foreningerne (32 pct.) er 'meget tilfredse' eller 'i nogen grad tilfredse' med den offentlige støttes størrelse,

¹⁷ Frivillige modtager ikke skattepligtigt honorar/løn fra foreningen (godtgørelse og gratisydelser regnes ikke som honorar/løn), mens lønede medarbejdere modtager skattepligtigt honorar/løn fra foreningen.

¹⁸ Lejre Kommune er her medtaget i stedet for Varde Kommune, da undersøgelsen blandt idrætsforeninger ikke blevet gennemført i Varde Kommune.

men lige så mange er også 'i nogen grad utilfredse' eller 'meget utilfredse' (34 pct.) (delanalyse 7).

De fleste foreninger ser generelt positivt på fremtiden, og hver tredje forening forventer, at de i fremtiden vil få flere medlemmer. Mange foreninger (51 pct.) forventer dog, at der ikke vil ske ændringer i foreningens medlemstal.

De fleste foreninger (42 pct.) vurderer, at de vil klare sig godt i konkurrence med andre idrætstilbud (f.eks. kommercielle aktører), men 16 pct. er dog også betænkelige herved. Et andet punkt, som en del foreninger er bekymrede over, er adgangen til gode idrætsfaciliteter. Hver fjerde forening forventer, at det vil blive et problem i fremtiden, mens 24 pct. er hverken enig eller uenig heri. Svaret vedrørende faciliteter skal ses i lyset af, at adgangen til faciliteter er blandt de vigtigste fokuspunkter for foreninger (delanalyse 7).

Scenarier for kommunens fremtidige strukturelle og anlægsmæssige dispositioner

Haderslev Kommune har med baggrund i den samlede undersøgelse bedt Idan/CISC komme med mulige scenarier til kommunens fremtidige strukturelle og anlægsmæssige dispositioner på facilitetsområdet.

Haderslev Kommunes Idrætspolitik 2009-2016 fremhæver i den forbindelse en række problemstillinger, som kommunen jf. idrætspolitikken har forpligtet sig til at overveje i forbindelse med udarbejdelse af en ny idrætspolitik for de kommende år. Ifølge politikken er det væsentligt, at idrætsfaciliteterne i kommunen udvikles i takt med, at kravene til dem ændres, at faciliteter udnyttes optimalt (eller afvikles), og at der løbende foretages modernisering af faciliteterne. Politikken nævner også mulighed for omprioritering på området, således at de anvendte midler udnyttes bedst muligt og kommer flest mulige borgere til gavn (omprioritering, ikke nedprioritering). Det kan her være relevant at inddrage andre lokaliteter, som kan supplere/gøre det ud for egentlige idrætsfaciliteter.

Den samlede undersøgelse og analyse viser, at den nuværende situation på idrætsområdet i kommunen på mange fronter er god, men det er muligt at præstere bedre med de forhåndenværende midler og knytte endnu flere borgere til faciliteterne som brugere eller gennem medlemskab i foreninger. En mere proaktiv drift af faciliteter, udvikling af foreninger samt inklusion af den brede palet af idrætsudbydere kan ligeledes være blandt de centrale løsningsforslag, som kan være relevante at arbejde videre med. Et permanent forenings- og facilitetsforum, hvor centrale aktører med jævne mellemrum inspirerer, drøfter og koordinerer aktiviteter og tilbud for at nå nye målgrupper kan ligge i forlængelse heraf.

Med afsæt i ovenstående finder Idan/CISC det relevant at fremhæve fire mulige scenarier, som kommunen kan overveje i forbindelse med fremtidige og strukturelle dispositioner. De fire mulige scenarier knytter på forskellig vis an til problemstillingerne nævnt i idrætspolitikken og er samtidigt bud på, hvordan den nuværende situation kan udvikles og forbedres. Det er muligt at vælge elementer fra flere af scenarierne samtidigt, men der vil også være elementer på tværs af scenarierne, som vil være svære eller ikke mulige at gennemføre samtidigt. I tillæg til præsentationen af scenarierne herunder leverer Idan/CISC en kort notat, som går mere i dybden med scenarierne, deres baggrund og perspektiver.

Optimér den nuværende situation

Scenarie: Udvikling af faciliteter i tråd med foreningers ønsker.

Baggrund: Haderslev Kommune udmærker sig ved at have en god dækning af de mest almindelige idrætsfaciliteter til breddeidræt (almindelig idrætshal, naturgræs fodboldbaner, svømmehal med 25 meter bassin og tennisbaner), samtidigt med at der i kommunen også findes en række fyrtårne i form af skøjtehaller, fodboldstadion og StreetDome.

Facilitetsdækningen og eliteidrætten i regi af SønderjyskE gør, at borgerne i Haderslev Kommune har et mangfoldigt idrætsliv på bredde- og elitesiden med mange tilbud og muligheder i kommunen. Foreningsidrætten har gode vilkår i kommunen, og de mange breddeidrætsfaciliteter benyttes nærmest udelukkende af lokale idrætsforeninger fra eftermiddagstiden og frem, mens borgerne i et vist omfang har mulighed for at komme ind fra gaden og benytte skøjtehal, svømmehal og StreetDome.

Fremtidig disposition: Den nuværende struktur giver de lokale idrætsforeninger gode forhold (faciliteter stilles gratis til rådighed¹⁹), og det spør kan kommunen i fremtiden fortsætte ved at prioritere facilitetsdækning (samt prioritering af tider til foreninger) og foreningernes adgang til dem (dvs. gratis/begrænset betaling). Selvorganiserede udøvere kan man fortsætte med at give plads til i skøjtehal, svømmehal og StreetDome. Delanalyse 6 viser, at voksne er interesserede i at benytte faciliteter i kommunen via fleksible og skiftende idrætstilbud, og denne tankegang kan man lade sig inspirere af i det lokale udviklingsarbejde.

Mange af de almindelige idrætshaller i kommunen er booket fuldt ud af foreninger, men udnyttes i noget mindre omfang til aktivitet. Det kan derfor synes paradoksalt, at mere træningstid (f.eks. i almindelige idrætshaller) står øverst på ønskelisten i mange foreninger. En bedre fordelingsprocedure og højere udnyttelse af tider i de eksisterende almindelige idrætshaller vil kunne imødekomme en del brugeres ønske om mere træningstid. Ved at arbejde på det kan den nuværende model optimeres (se anbefalingsafsnit om optimering af kapacitetsbenyttelse).

Desuden kan kommunen i samråd med foreninger indgå dialog med henblik på at modernisere udvalgte faciliteter og derigennem imødekomme foreningers ønsker. De konkrete ønsker, behov og udviklingsmuligheder vil variere og kan udvikles i takt med lokale aktørers ønsker.

Udvid idrætsfaciliteternes brugerskare

Scenarie: En stor del af borgerne i kommunen efterspørger muligheder og tilbud for at bruge idrætsfaciliteter i kommunen, men det sker i meget begrænset omfang i dag. Delanalyse 4 giver overblik over foreningernes behov for tider i løbet af året samt brug i udvalgte uger. I perioder med begrænset efterspørgsel og brug er det oplagt at se på alternative anvendelsesmuligheder, ligesom det selvsagt også kan være relevant i de mere benyttede tidsrum for at skabe et interessant tilbud for selvorganiserede.

Baggrund: Rundt regnet 65 pct. af alle børn og unge (10-16 år) og 41 pct. af alle voksne (+16 år) har del i de kommunale investeringer på idrætsområdet (er medlem af en idrætsforening og/eller benytter en kommunalt støttet idrætsfacilitet). Voksne (særligt 20-49-

¹⁹ Det er kun ganske få foreninger, som benytter egne eller lejede lokaler. Her yder Haderslev Kommune tilskud på 65 pct. af en forenings tilskudsberettigede driftsudgifter (2016), dog med et procentuelt fradrag for medlemmer over 25 år.

årige) har ikke gavn af den kommunale støtte, men har ønsker om at komme i gang med idræt eller at bruge idrætsfaciliteterne i kommunen (delanalyse 6).

De 20-49-årige befinder sig i en livssituation med store forandringer (f.eks. i forbindelse med uddannelse, karriere og familieliv), og mange efterspørger lettilgængelige aktiviteter, som kan arrangeres på en fleksibel måde, og det er netop i dette aldersspænd, at idrætsforeningerne i kommunen er mest presset (dvs. har det lavest andel aktive).

Der er overskydende kapacitet i en del almindelige idrætshaller rundt om i kommunen, som kan være relevant for denne målgruppe.

Fremtidig disposition: For i højere grad at kunne understøtte voksnes idrætsdeltagelse kan det være nødvendigt at åbne for, at idrætsfaciliteter (eksempelvis de almindelige idrætshaller) også kan bookes af andre borgergrupper end foreninger. Delanalyse 6 viser, at en stor del af de voksne borgere er villige til at betale et mindre beløb for at bruge faciliteter i kommunen. Det kan i forlængelse heraf også være relevant at se på, hvordan idrætscentre i højere grad kan facilitere aktiviteter for voksne.

Et sådan fokus vil kræve, at der skabes mere retvisende bookinger af eksempelvis de almindelige idrætshaller, da de fleste haller fremstår bookede, selvom de ikke nødvendigvis er benyttede. Det kan også være en mulighed, at en del tider i udvalgte faciliteter blokeres til borgere, som ikke er en del af foreningslivet (tider der eventuelt ikke bookes af borgere uden for foreningslivet kan efterfølgende bookes af foreninger).

Der vil være tale om en anderledes måde at anvende faciliteterne på som supplement til foreningernes aktiviteter. Det vil være nødvendigt, at metoden kommunikeres bredt ud, så borgere gøres opmærksomme på og i praksis benytter mulighederne.

Øg idrætscentres involvering i lokalområderne

Scenarie: Idrætscentre som udgangspunkter for idræt i alle kommunens lokalområder.

Baggrund: Der findes i Haderslev Kommune tre idrætscentre fordelt på tværs af kommunen. Idrætscentrene spiller en stor rolle i de lokalmiljøer, de ligger i, og samler mange borgere/brugere. Faciliteter, som ikke hører under de enkelte idrætscentre, kan knyttes til det idrætscenter, som det ligger tættest på. Idrætscentrene kan blive tildelt en rolle i ikke kun at understøtte/sikre aktiviteter i faciliteter i eget center, men også i faciliteter i dets opland. I forlængelse heraf kan idrætscentrene få en større rolle/opgave i at skabe aktiviteter til forskellige mål- og brugergrupper, som ud over foreninger kan være borgere, kommunale institutioner og private virksomheder.

Fremtidig disposition: Alle faciliteter i kommunen kan i højere grad kobles til ét af de tre idrætscentre (alt efter geografisk placering). Centrene kan eksempelvis involveres i at fordele tider til faste brugere samt at skabe/facilitere flere aktiviteter til gavn for ikke-organiserede brugere og lignende. Får centrene et vist råderum i forhold til at fordele tider på fast basis kan det skabe grundlag for at tilpasse egen aktivitetskalender samt at flytte rundt på

bookinger i takt med sæsonudsving og lignende. En fordel ved metoden kan være, at der placeres et tydeligere ansvar for at sikre aktivitet og høj kapacitetsudnyttelse med mange aktiviteter. Erfaringer fra andre idrætscentre har vist, at højt aktivitetsniveau kræver en dedikeret indsats, hvor ansvaret for at sikre aktivitet er klart placeret og understøttes af økonomiske støttestrukturer (Iversen, 2015). Det kan overvejes, om der skal være større sammenhæng mellem aktivitetsniveau og tilskud.

Et større råderum og øget lokalt engagement for idrætscentrene kan muligvis også være med til at sætte (yderligere) skub i udviklingstiltag i de tre idrætscentre. Idrætscentrene har samme udfordringer som idrætsforeninger med at tilknytte voksne brugere, hvilket til dels skyldes, at foreninger står som de primære arrangører af alle aktiviteter. Vojens Hallerne skiller sig en smule ud og har flere voksne brugere, hvilken skyldes, at voksne brugere tiltrækkes af centrets svømmehal. Et større aktivitetsniveau vil kunne skabes ved i højere grad at målrette tilbud til voksne brugere af centrene.

Omprioritér områdets midler

Scenarie: Få mest muligt ud af de afsatte midler.

Baggrund: Mange af de almindelige idrætshaller i kommunen udnyttes ikke optimalt, og der er overskydende kapacitet i stort set alle haller. Fortsætter aktivitetsniveauet på det niveau, som det er i dag, kan det muligvis give mening at omprioritere midler. Eksempelvis kan driftsmidler fra én facilitet benyttes til at forbedre en anden. Delanalyse 9 i hovedrapporten indeholder en oversigt over 29 udvalgte idrætsfaciliteters brug og vedligeholdelsesomkostninger de kommende ti år.

Fremtidig disposition: Fastholdes det nuværende aktivitetsniveau kan det være relevant for kommunen og de centrale aktører på området at diskutere, hvordan man kan anvende midlerne bedst muligt. I denne vurdering kan det være relevant at inddrage andre lokaliteter rundt om i kommunen, som kan supplere eller gøre det ud for idrætsfaciliteter, og anlægge et bredt perspektiv på, hvad lokaler til idræt er. Eksempelvis kan forsamlingshuse og skolelokaler tænkes ind som idrætsarenaer og indgå i vurderingen af de lokale facilitetsbehov rundt om i kommunen.

Anbefalinger

I tillæg til de ovenstående mulige scenarier har Haderslev Kommune bedt Idan/CISC udarbejde anbefalinger inden for tre hovedområder:

- Optimering af udnyttelsen i eksisterende faciliteter.
- Øget inddragelse af kommunens ude- og naturområder som inspiration til sport og motion.
- Perspektiver for udvikling og nytænkning af foreningslivet.

Optimering af udnyttelsen i eksisterende faciliteter

Bedre udnyttelse af bookede tider

- Analysen af benyttelsen i faciliteter i Haderslev Kommune viser, at der er potenti-ale for at optimere brugen af de eksisterende faciliteter. Benyttelsen af almindelige idrætshaller fra kl. 16-22 er på 60 pct. og på højde med sammenligningskommu-nerne Halsnæs (57 pct.), Frederikssund (64 pct.) og Varde Kommuner (55 pct.), men er fundet noget højere i andre kommuner (Ballerup (72 pct.), Ringsted (71 pct.) og Gladsaxe (79 pct.)). Især i de almindelige idrætshaller i Haderslev Kommune over-går antallet af bookinger antallet af benyttede tider, og skal de almindelige haller – såvel som andre faciliteter – benyttes bedre, er det en forudsætning, at booking og brug stemmer bedre overens. Det kan være nødvendigt at ændre procedurerne i forhold til de nuværende brugeres booking og gøre det lettere og 'mindre farligt' at afmelde tider.
- Brugere af faciliteter melder kun i begrænset omfang afbud til bookede tider, de alligevel ikke har brug for. Manglende afbud har få eller ingen reelle konsekvenser for brugerne, og der kan være behov for at se på incitamenter til afmelding samt in-citamenter for at skabe øget aktivitet. Det kan være i form af en 'gulerod' (brugere kan give/bytte tiderne til hinanden) frem for 'pisk'. Afmeldte tider vil kunne stilles til rådighed for andre brugere (ikke kun foreninger).
- Der findes to forskellige bookingprocedurer i kommunen. I Haderslev og Hader-slev Opland Øst anvendes et pointsystem, mens fordelingen af tider i kommunens tre andre områder sker lokalt som en dialog mellem idrætscenter/faciliteter og bru-gere. Det er ikke muligt at fremhæve den ene metode som mere effektiv end den anden, men en fremtidig model kan med fordel udarbejdes på baggrund af gode og dårlige erfaringer med de to modeller.

Fleksibel sæsonbooking og brug

- I Haderslev og Haderslev Opland Øst sker fordeling af tider i udgangspunktet for et år ad gangen, og der ansøges om tider et godt stykke tid før, tiderne skal tages i brug. I Gram Fritidscenter (som har den højeste udnyttelsesprocent, når det kom-mer til almindelige idrætshaller) sker fordelingen i højere grad løbende, og forde-lingen tages op til revision fra tid til anden. Der kan være fordele og ulemper ved

begge modeller, men umiddelbart er den mere fleksible model i Gram med til at sikre høj benyttelse. Det kan være værd at overveje, om en sådan model med fordel kan anvendes i flere faciliteter, end tilfældet er i dag. Det kan eventuelt kobles med, at idrætscentre tildes en større rolle i timefordelingen i faciliteterne i deres lokalområde.

- En mere fleksibel sæsonbooking kan være et middel til bedre udnyttelse, men en del foreninger særligt med børneaktiviteter vil fortsat have behov for traditionelle helsæsonbookinger og for at kende den kommende sæsons træningstider, før tiderne skal benyttes (blandt andet for at kunne finde trænere). Derfor kan der være behov for, at forskellige modeller kombineres for at imødekomme forskellige hensigter/behov.
- Der er særlig stor efterspørgsel efter tider i de almindelige idrætshaller i kommunens tre idrætscentre (alle tider mandag til fredag fra kl. 16-22 er stort set afsat til brugere), og der kan her være behov for at se nærmere på, hvad der skal til for at udløse en fast tid. Ikke mindst i primetime (kl. 17-20). Her kan antallet af aktive og udøvrernes alder være relevante forhold at inddrage i fordelingen. Sidstnævnte for at sikre at aktiviteter for børn og unge (også fremover) afholdes i de tidsrum, som passer dem bedst. I primetime kan det også være relevant at overveje, om der skal arrangeres flere aktiviteter på samme tid, som det eksempelvis er tilfældet i Lethallen.

Benyttelse af dagtimer

- I dagtimerne er det kun de almindelige idrætshaller i de tre idrætscentre, som indgår i kapacitetsundersøgelsen. Her viser undersøgelsen, at der er megen fri kapacitet. Det kan være oplagt at se nærmere på, hvordan dagtimerne kan blive en periode mere højere aktivitetsniveau i idrætscentre, hvilket især vil kunne imødekomme ældres ønske om at dyrke idræt og motion i dagtimerne. Pt. fremstår en del af de almindelige idrætshaller som booket til skoler, og skal aktivitetsniveauet øges, kan der være behov for at gå i dialog med skolerne om deres reelle behov. Det kan muligvis bane vej for flere aktiviteter for ældre.

Styrket inddragelse af kommunens ude- og naturområder som inspiration til sport og motion

Styrk den attraktive natur

- Voksne borgere i Haderslev Kommune har naturen som deres foretrukne aktivitetsarena. På dette punkt adskiller borgerne sig i Haderslev Kommune ikke nævneværdigt fra borgere i andre kommuner. Borgerne i Haderslev Kommune er blevet spurgt til, hvad de ville vægte, såfremt de skulle flytte. Svaret herpå giver en umiddelbar indikation af, hvad borgerne særligt vægter i deres lokalområde, og her vægter attraktive naturområder/udeområder samt udendørs stier, motionsruter og træ-

ningspladser tungere end anlagte idrætsfaciliteter som haller, boldbaner, svømmehal og fitnesscenter²⁰. Svarene er i øvrigt helt på linje med svarene fra borgere i Ringsted og Frederikssund Kommuner. Mange voksne borgeres ønsker på facilitetsområdet vil i et vist omfang kunne imødekommes via tiltag i naturen.

- Blandt kommunens voksne borgere er der tilslutning til, at kommunen skal gøre mere for, at naturområder er inspirerende og velegnede til motion og idræt. Godt hver tredje borger i kommunen efterspørger afmærkede løbe- og cykelstier samt fitnessredskaber i det fri. Kommunen kan med relativt få midler imødekomme eller yderligere understøtte en stor del af borgernes ønsker. Det kan være via støttepunkter, belysning, underlag, afmærkning, vedligeholdelse, adgang, fællestreninger med instruktør, events mm. Styrket sammenhæng med eksisterende idrætsfaciliteter er også oplagt.

Skab bedre samspil mellem faciliteter og natur

- Kommunens tre idrætscentre er placeret i kort afstand til natur og grønne områder, og det kan være nærliggende at se på, hvordan centrene i højere grad kan blive udgangspunkt for voksnes brug af naturen på egen hånd. Det kan være som mødested for uformelle grupper, hvor omklædningsrum og støttefunktion (f.eks. cykelvask) med mere kan tilbydes. Eventuelle sti- og rutesystemer kan også naturligt etableres med afsæt i centrene.

Perspektiver for udvikling af foreningslivet

Flere aktiviteter for seniorer i kommunen

- Mange af de foreninger, som tidligere har haft børn og unge som kerneområde, vil have behov for at omstille sig til nye målgrupper med den kommende stigning i antallet af ældre borgere i kommunen, eller der vil ske nye foreningsdannelse for nye målgrupper. En sådan omstilling kan hjælpes på vej dels via direkte vejledning, dels ved at gøre det nemmere for foreninger at få tider i kommunens faciliteter i dagtimerne.
- Kommunen kan mere proaktivt invitere eller understøtte foreninger og private idrætsentreprenører i forhold til at skabe aktiviteter for ældremålgruppen. Der findes allerede mange forskellige aktører på ældreområdet, og der kan være god grund til at fokusere på aktivitetsudvikling samt samarbejde og deciderede partnerskaber mellem kommune, idrætsforening og eksempelvis aftenskoler, Ældresagen eller ældrecentre i arbejdet med denne målgruppe. Natur og friluftsliv bør også være omdrejningspunkt for mange aktiviteter blandt seniormålgruppen. Samspejlet med andre forvaltningsområder i kommunen som eksempelvis sundheds- og plejeområdet er naturligvis også relevant.

²⁰ Tallene fremgår ikke af baggrundsanalysen, men kan rekvireres via kontakt til Idrættens Analyseinstitut.

Teenagere og unge: Skab seriøse tilbud til de 'useriøse'

- Frafaldet i teenageårene har følgeskab af en mindre hyppig træningsmængde blandt mange af de 16-årige, som stadig er idrætsaktive. Generelt tyder det på, at nogle af de ældste teenagere har behov for nedsat træningsmængde i en årrække, hvor mange foreninger typisk skruer op for træningsmængde og sportslig fokusering for netop denne aldersgruppe. For en del unge vil (sub)eliteprægede tilbud være attraktive, særligt hvis de ønsker at følge en sportslig karriere, men for den betydeligt større restgruppe er det vigtigt med tilbud og strukturer, der tager de 'useriøse' unge mere seriøst på deres præmisser.
- De ældste elever i folkeskolerne synes at være en særlig udfordring i Haderslev Kommune, hvor der er særligt stort frafald fra idræt. Kommunens folkeskoler kan her spille en særlig rolle, da de er de eneste aktører i kommunen, som samler alle unge. Det er nærliggende at se på, hvordan et samarbejde mellem skole og foreninger, private aktører og andre idrætsentreprenører kan være med til at fastholde flere unge i idrætten. Frem for at have afsæt i den organisatoriske baggrund hos udbydere af tilbud kan det være relevant at fokusere på tilbuddenes kvalitet og indhold og lade dem (uanset organiseringsform) med de bedste tilbud levere aktiviteter for målgruppen. Helt generelt bør kommunen overveje særlige tiltag for at skabe et bedre og mere engagerende idrætsmiljø for teenagere og unge.

Særligt fokus på de 16-45-årige

- Haderslev Kommunes idrætsråd har ønsket, at analysen har haft særligt fokus på idræts- og foreningsdeltagelsen blandt 16-45-årige. Her viser undersøgelsen, at netop denne gruppe er blandt de mindst idræts- og foreningsaktive. Undersøgelsen viser også, at gruppen med fordel kan deles i to grupper, som tæller de 16-29-årige og de 30-45-årige. De to grupper befinder sig i forskellige faser af livet, hvor den yngre gruppe særligt er udfordret af en periode med opbrud i forbindelse med uddannelse, mens den ældre gruppe i højere grad er udfordret af etablering af familie og karriere.
- De yngre fra 16-29 år er i periode, hvor fokus går fra klassiske aktiviteter og foreningsidræt til mere fleksible former og træning af kroppen i form af forskellige former for fitness, motionsløb og lignende. Få foreninger tilbyder egentlige fitnessaktiviteter og mange unge skifter foreningen ud med fitnesscentret. Det kan være oplagt at se på, hvordan man kan fastholde de unge i foreningsidrætten ved i højere grad at tilbyde aktiviteter, som knytter an til unges ønske om at træne kroppen, eller om kommunen måske kan facilitere et større samarbejde mellem foreninger og fitnesscentre. Det kan her også være relevant at have afsat i venner og fleksible samværsformer, hvor holdopdeling ikke er defineret af niveau (se også anbefaling 'skab seriøse tilbud til de 'useriøse'').
- De ældre fra 30-45 år stopper i højere grad end de yngre med idræt. I hvert fald for en periode. Det er særligt pres fra karriere og familieliv, som får gruppen til at

holde pause. Skal gruppen fastholdes i idrætten, handler det om simple og lettilgængelige tilbud som eksempelvis motionsløb, landevejscykling eller styrketræning. Disse aktiviteter finder i begrænset omfang sted i egentlige idrætsfaciliteter. For mange kan det forpligtende fællesskab med ligesindede muligvis være med til at holde folk i idrætten. Også her kan der ligge et udviklingspotentiale for foreninger – alternativt aktiviteter arrangeret med afsæt i idrætscentrene i kommunen.

Særlige tilbud til dem der holder pause eller er inaktive

- Afsnittet om barrierer blandt ikke-idrætsaktive viser, at de største årsager til ikke at være aktiv er at bruge tiden på arbejde/have for lidt tid eller at bruge tiden på andre fritidsaktiviteter. Hver fjerde inaktive angiver dog også dårligt helbred, mens hver tiende angiver dårlig form som årsag. Der synes blandt de inaktive at være en del borgere, som har behov for særlig støtte/hjælp i forhold til at blive aktiv. Her er der formentlig brug for en særlig målrettet indsats eller flere skræddersyede tilbud, som kan være nærliggende at etablere via samarbejde med sundhedsområdet i kommunen.
- Borgerne i Haderslev Kommune tilkendegiver, at de (også) er interesserede i nemme og fleksible idrætstilbud i kommunens idrætsfaciliteter, som har fokus på træning af kroppen og ikke nødvendigvis er arrangeret af idrætsforeninger. Det er især denne gruppe af kommunens borgere, som pt. ikke personligt nyder godt af de kommunale investeringer på idrætsområdet. Vil kommunen nå en større del af befolkningen, er det nødvendigt at opmuntre til et bredere udsnit af aktiviteter – særligt for den del af voksne som pt. holder pause fra idræt eller slet ikke dyrker idræt. Her er behov for aktiviteter med lav adgangsbarriere i forhold til teknik og taktik. Det kan være forskellige former for motions- og fitnesshold, som allerede tiltrækker mange voksne.

Litteratur

Forsberg, P., Nielsen, C. G., Asserhøj, T. L., Murray, M., Høyer-Kruse, J. & Bedaf, A. van (2016a). *Fremtidens idrætsfaciliteter i Haderslev Kommune. Facilitetsanalyse og udviklingsperspektiver. Baggrundsanalyser*, København: Idrættens Analyseinstitut.

Forsberg, P., Nielsen, C. G., Murray, M., Høyer-Kruse, J. & Bedaf, A. van (2016b). *Faciliteter til idræt, motion og bevægelse i Frederikssund Kommune, Baggrundsanalyser*, København: Idrættens Analyseinstitut.

Forsberg, P., Nielsen, C. G., Asserhøj, T. L., Murray, M., Høyer-Kruse, J. & Bedaf, A. van (2016c). *Fremtidens idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune. Baggrundsanalyser*, København: Idrættens Analyseinstitut.

Forsberg, P., Pilgaard, M., Høyer-Kruse, J., Nielsen, C. D., Bedaf, A. van, & Mindegaard, P. (2015a). *Idrætsfaciliteter i Halsnæs kommune. Faciliteter, foreninger og brugerbehov på idrætsområdet i Halsnæs Kommune, anden udgave*, København: Idrættens Analyseinstitut.

Forsberg, P., Pilgaard, M., Høyer-Kruse, J., Nielsen, C. D., Bedaf, A. van, & Mindegaard, P. (2015b). *Idrætsfaciliteter i Ballerup Kommune. Faciliteter, foreninger og borgere på idrætsområdet i Ballerup Kommune. Hovedrapport*, København: Idrættens Analyseinstitut.

Høyer-Kruse, J., Forsberg, P., Nielsen, C. G., & Nielsen, C. D. (2016). *Undersøgelse af idræts- og fritidsfaciliteterne i Lejre Kommune*, Odense: Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet.

Ibsen, B., Pilgaard, M., Høyer-Kruse, J., & Støckel, J. T. (2015). *Pigers idrætsdeltagelse*, Odense: Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet.

Iversen, E. (2015). *Public Management of Private Non-Profit Sports Halls*, ph.d.-afhandling, Odense: Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet.

Pilgaard, M., Forsberg, P., Nielsen, C. D., Høyer-Kruse, J., & Bedaf, A. van, (2015a). *Facilitetsanalyse i Varde Kommune – Fremtidens behov for idrætshaller og andre idrætsfaciliteter i Varde Kommune. Hovedrapport*, København: Idrættens Analyseinstitut.

Pilgaard, M., Forsberg, P., Høyer-Kruse, J., Nielsen, C. D., Bedaf, A. van, & Mindegaard, P. (2015b). *Analyse af idræts- og bevægelsesfaciliteter i Gladsaxe Kommune. Hovedrapport*, København: Idrættens Analyseinstitut.

